

MLAĐIKA

november 2006
cena 3,00 €

1956 • 50 LET • 2006

Štev. 9

Lida Turk

Drobeč

Andrej Berdon

**Bomo Slovenci
izjema?**

Mile Pešorda

Drevo z dušo ptice

Zora Tavčar

**Vstajenjski dan
v Gorici**

Intervju s prof. Tomažem Pavšičem

*... srečni vsi bi bili
ko kruh delil bi z bratom brat*

*... lieti tutti noi saremmo
se il pane dividessimo
l'un con l'altro come fratelli*

SIMON GREGORČIČ

Goriški slavček

goriški pesnik - poeta sloveno

1844-1906

Bomo Slovenci izjema?	1
Jana Kolarič: Večer v muzeju	2
Pod črto: Lubi Slovenci	6
Intervju: Vstajenski dan v Gorici ..	9
M. Žitnik: Čarodejke (LIII.)	11
Lida Turk: Drobci	13
Intervju: Pogovor s psihoterapevtom in grafologom Andrejem Zaghetom	14
Mile Pešorda: Drevo z dušo ptice	17
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	20
Antena	21

Ocene:

Knjige: Niko Kuret: Praznično leto Slovencev (C. Velkovrh); Irena Žerjal: Kreda in hijacinte (M. Cenda); Leksikon cerkva na Slovenskem. Škofija Koper, 8. del. Dekanija Postojna, 1. in 2. del (C. Velkovrh); David Bandelli: Razprti svetovi (V. Purič)	29
Knjižnica Dušana Černeta (68) ..	32

Na platnicah:

Pisma uredništvu: Za smeh in dobro
voljo

Priloga: RAST 7 - 2006

IZHAJA DESETEKRAT V LETU LETO L.

M^{založba} MLADIKA v praznične dni z novimi knjigami

Majda Artač Sturman
RAPSDIJA O
GORIŠKEM SLAVČKU

Zorko Simčič
RIMSKE ZGODBE
RACCONTI ROMANI

Bruno Volpi Lisjak
VONJ PO MORJU

Anamarija Volk Zlobec
Magda Starec Tavčar
ŠTIRI ZGODBE
IZPOD ODEJE

MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, I-34133
tel. 040-370846 • fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susić

Izdaja: Mladika z.z o.o.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €.
Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €;
nakazati na poštni tekoči račun 11131331
– Mladika - Trst. Letna naročnina za
Slovenijo in druge države 25,00 € (ali
enakovreden znesek v tuji valuti), po
letalski pošti 30,00 €.

Tisk: Graphart srl - Trst

**SLIKA NA PLATNICI: Spomenik pesniku Simonu Gregorčiču ob
100-letnici smrti v Ljudskem vrtu v Gorici, nedaleč od Trgovskega
doma. Spomenik z bronastim kipom Goriškega slavčka so odkrili
21. oktobra 2006 (foto iz arhiva N.G.).**

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susić, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Sara Magliacane, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Bomo Slovenci izjema?

Ko je v devetdesetih letih Italija prešla iz proporcionalnega v večinski volilni sistem so se narodne manjšine znašle v stiski. Vse manjšinske stranke - tudi SVP na Južnem Tirolskem - so v primerjavi z drugimi majhne, večinski mehanizem pa je malim neprijazen, saj je njegov namen ustvariti dve, kvečjemu tri velike grupacije.

Nemška in ladinska manjšina sta se takoj zoperstavili zakonskim spremembam. Nista se uprli toliko večinskemu sistemu kakor pa zaprekam, ki jih ta postavlja manjšinskim listam. Že leta 1993 se je Avtonomna dežela Tridentinska - Gornje Poadižje spopadla z rimsko vlado pred ustavnim sodiščem okrog zakona za volitve v parlament. Sledilo je troje ustavnih sporov, vselej v zvezi s položajem omenjenih manjšin. Zadnja, najpomembnejša razsodba sega v leto 1998, ko so na svoj račun prišli Ladinci. Tamkaj zapisana načela so suho zlato za vsako manjšinsko skupnost, ki ji je kaj do lastne politične avtonomije.

Sodni in politični trud manjšincev iz Južne Tirolske ni bil zaman. Leta 2001 je levo-sredinska vlada dopolnila Statut Dežele Tridentinska - Gornje Poadižje in uvedla olajševalne mehanizme za Ladince v pokrajini Trento. Kar se tega vprašanja tiče, je na Južnem Tirolskem odtlej mir, ki mu botruje zadovoljstvo manjšin.

Kaj smo v obdobju 1990-2006 dosegli Slovenci v Italiji?

V Statutu Furlanije - Julijske Krajine ničesar, saj nas to besedilo še danes niti ne omejuje, zakonodaja za deželne volitve pa se je v tem času poostрила. Dežela je z dvema zakonoma iz leta 1992 in 1998 dejansko onemogočila nastopanje slovenske stranke v Italiji.

Tako imamo danes v pozitivnem pravu le nekakšen načelni proglas v 26. členu zaščitnega zakona, po katerem naj bi volilna zakonodaja za senat in zbornico olajšala izvolitev zastopnikov manjšine. Gre za popolnoma neobvezujoče določilo, ki je zaenkrat brez konkretnih posledic.

Glede volitev v deželni svet pa nimamo dejansko ničesar. Sedanja levo-sredinska večina je sicer februarja 2005 odobrila osnutek novega deželnega Statuta. Ta v 35. členu obvezuje Deželo, naj v volilnem zakonu zagotovi izvolitev vsaj enega Slovenca. Osnutek je sedaj v Rimu, kjer bi ga obe veji parlamenta morali odobriti s posebno zahtevnim postopkom. Šele nato bi novi Statut stopil v veljavo.

A tudi v tem primeru ne bi bilo konec zgodbe. Glede deželnih volitev mora Dežela vse-kakor odobriti navadni zakon in tam zakoličiti mehanizem olajšane izvolitve ali rezerviranega sedeža v korist Slovencev, kar bi - resnici na ljubo - lahko storila že sedaj, čaka-joč na ugodne vesti iz Rima. Illyjeva koalicija se je v političnem programu jasno zaveza-la za sprejetje novega volilnega zakona in posebnih določil v korist manjšine. Do nedav-nega je zgledalo, da bodo novi predpisi vendarle zagledali luč sveta. Vesti iz vladne pala-če pa kažejo na to, da bodo volitve leta 2008 potekale po prejšnjem sistemu, kar za nas pomeni, da ne bo ne olajšane ne zajamčene izvolitve slovenskega predstavnika.

Tak scenarij Slovensko skupnost močno skrbi. Gostovanje slovenskih kandidatov na italijanskih strankah bo najbrž še dalje možno, a izvolitev deželnega svetovalca je in bo pod vprašajem. Odvisna je od zmage ene ali druge koalicije, od osebnega uspeha posa-meznega kandidata, še prej od dobre volje vsedržavnih strank, da sprejmejo Slovenca na svoje liste, kar postaja hudo vprašljivo za parlamentarne volitve. Zato bi bilo nujno, da se zaenkrat vsaj na deželni ravni sprejme določilo o olajšani izvolitvi, če že ne o rezerviranem sedežu. Nič ne pomaga govoriti o sedanjih petih svetovalcih in v imenu te srečne okoliščine zagovarjati nepotrebnost zajamčenega zastopstva. Čudno je, če take pripom-be prihajajo iz ust samih Slovencev, kakor če bi nam bilo prijetneje živeti v trajni nego-tovosti kakor pa imeti jasne in zakonsko določene možnosti, ki jih imajo številne manj-sine tako v sami Italiji kakor drugod po svetu.

Andrej Berdon

Jana Kolarič

Večer v muzeju

Novela je sodelovala na literarnem natečaju Mladike za leto 2005

Vest o plezalčevi smrti je bila skopa. Pod naslovom *Omahnil v ledenem slapu* je bila objavljena še uradna domneva, da je "nesrečo zakrivila začetniška neizkušenost", in nekaj drugih podrobnosti. O tem, da so v nahrbtniku našli šop na roko popisanih listov, ki so bili po datumu sodeč nastali na večer pred tragičnim dogodkom, je poročilo molčalo.

Ljubljana, ?? februar, 2005

Lahko bi bil slutil, kaj me čaka.

Kajti prijatelj Vik, kar je skrajšano od Viktor, zmagovalec, ta, ki me je izzval na zgodovinsko-debatni večer, spada med posebne ljudi. Ljudi, navdušene zlasti nad teorijami, ki jih uradna znanstvena srenja popljuje in zavrne. Kolikor več zgražanja doživijo, toliko bolje zanje. Za teorije namreč. Vsaj v Vikovih očeh. Tako je prijatelj prisegal na primer na Daenikena in povsod iskal upodobitve pradavnih astronomov (ter jih nekaj celo našel), nadalje je pod vplivom avtorjev venetske teorije določal dotične korenine pri svojih blokovskih sosedih ali reševal šifre Dana Browna in brskal po sledovih legendarnega grala, ki jih menda tudi pri nas ne manjka ...

"Prekrasna ženska," je Vik poznavalsko tlesnil z jezikom. Pohvala je zvenela tako prepričljivo, da sem se samodejno - kje pa je? - zasukal v predvideno smer, da bi še sam užival ob pogledu na lepo neznancko.

Vik se je gromko zakrohotal moji pomoti, zadovoljen, ker mu je uspelo speljati me na led. "Mislim, Leni," je dodal.

Počutil sem se kot osel, ker sem tako nezrelo nasedel, obenem pa sem bil hvaležen večerni temi, ki jo je prebadal le špalir prižganih svečk, ker je uvidno prikrla mojo zadrego.

"No, ja," sem skomignil omalovažujoče, "ta pa ni ravno moj tip ženske lepote. Hočem reči, ni kakšna Marilyn Monroe!"

"Seveda ne! Veliko lepša je!"

Kar zazijal sem. Ali Vik misli to resno ali si me

hoče privoščiti?

Kot bi mi rentgeniziral misli, je začel mirno razlagati:

"Zame je Leni pravi simbol ženske lepote dvajsetega stoletja. A zakaj? Ker je poduhovljena, ker ni seksualni simbol, ker učinkuje privlačno, čeprav s svojim videzom niti najmanj ne vabi moških v posteljo ..."

"Čakaj, čakaj," sem mu užaljeno pretrgal nit govora, "upaš si primerjati prelestno, mehko, ranljivo in sploh izrazito ženstveno žensko, svetovno filmsko ikono, s tole ... tole ... nikoli skesano staro nacistko!?" Nalašč sem uporabil, kolikor je bilo po mojem le mogoče, močne in žaljive izraze.

"Opa, zdajle si pa v debato o estetiki vmešal še etiko! No, nič hudega, če želiš, bova upoštevala tudi ta vidik. Vseeno trdim, da je prava filmska boginja lepote - Leni Riefenstahl. Marilyn Monroe je sicer očarala milijone ljudi, zlasti moških, a predvsem zato, ker je bila žrtev in ker je takšna tudi videti. Žrtev pohotnih moških in žrtev lastnih tragičnih življenjskih odločitev.

V nasprotju z njo pa Leni nikakor ni žrtev. Nikoli. V nobenem obdobju svojega dolgega življenja. Zmagovito leti skozenj skoraj kot duh, kajti nič, niti osebna niti zgodovinska tragedija niti oboje skupaj ne more uničiti njene neverjetne, skoraj nadzemske lepote.

Poglej Lenijin obraz pri 101. letu! Si predstavljaš, kakšna bi bila videti M. M. pri tej starosti?"

"Pa kaj!" sem kljubovalno zagodrnjal. "Tudi Dorian Grey je po nekakšnem čudežu ohranjal svojo nedolžno lepoto - kljub vsem grehom in grdobijam, ki jih je bil zagrešil. Ampak zato se je namesto njega samega peklensko gršala njegova slika, njegov portret. Ta je bil pravi odraz njegove duše! Me prav zanima, kakšen bi bil videti portret Leni Riefenstahl, če bi po vzoru slike Dorian Greya odslikaval njeno notranjost!"

Ja, zavedel sem se, da sem v trenutnem pomanjkanju boljših argumentov zavil na področje fantastike, vendar se Vik sploh ni pustil zmešati (ni čudno, da se ga je, tako trmastega, prijel vzdevek Bik).

“Kot vedno si nehote zadel žebljico na glavico,” me je navdušeno pohvalil, da spet nisem vedel, ali se norčuje ali ne. Očitno se tokrat ni. “Tale tvoja primerjava je res na mestu. Kajti mislim, da je podobno kot Dorian Grey tudi Leni Riefenstahl poznala najbolj zaželeno skrivnost današnjega časa. Današnjega - in seveda tudi vseh prejšnjih časov!”

“In to je ...?” se nisem mogel upreti radovednosti, vendar sem intoniral svoj glas s kar največjo mero posmeha.

“Skrivnost večne mladosti in lepote. Skrivnost nesmrtnosti,” je odgovoril zelo tiho, slovesno.

Kaaaaj? Vse skupaj je postajalo že preneumno ... Odmahnil sem z roko, češ da se mi ne ljubi več igrčkati ...

“Sprehodi se z mano po razstavi,” mi je mirno ponudil Vik. “Saj zato sem te pravzaprav povabil, se spomniš? Ni vrag, da skupaj ne prodreva do dna tej skrivnosti.”

V tistem trenutku sva prispela. Pa ne do dna (in še manj do dna skrivnosti), temveč do vrha tistih strmih stopnic, ki vodijo k Muzeju novejše zgodovine Slovenije.

“Saj menda pojma nesmrtnosti ne jemlješ dobesedno, kaj?” sem znil.

“Kot najbrž veš,” je odvrnil, “obstaja znamenita kitajska pismenka, ki je za oba pojma, nesmrtnost in dolgoživost, enaka.”

Skozi vrata, ki jih je odsunila nevidna (vratarjeva) roka, sva se premestila v notranjost. Iz trepetajoče svetlobe svečk v jarko električno luč. Kot hipna razsvetlitev. Prima trik, ampak sam mu že ne bom nasedel.

Vik me je potegnil za seboj v manjšo razstavno dvorano v pritličju. Že na prvi pogled je bilo očitno, da tu ni kronološki začetek razstave, saj so barvne fotografije po stenah prikazovale čas sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Kljub temu me je prešinil povsem jasen občutek, da Vik te sobe ni izbral po naključju.

“Preberi ta stavek,” me je povabil. Na panoju je visel povečan prevod nekega zasebnega pisma. In že sem glasno bral besede, ki so se zdele prijatelju tako pomembne:

“Zelo sem se razveselil vaše kartice in vas občudujem, kako ste iz dneva v dan mlajši!” Pismo je bilo datirano z 28. januarjem 1973, podpisan pa je bil neki George Rodger.

Nisem se mogel premagati, da se ne bi porogljivo zasmel: “Kakšen dokaz neki? To je vendar fraza, puhel kompliment, kakršne imajo navado stresati

gentleman stare šole!”

“Lahko bi se celo strinjal s tabo,” je mirno rekel Vik, “če ne bi Rodgerjeve presenetljive ugotovitve potrjevale Lenijine fotografije!” In res - učinek najinega hitrega ogleda je bil tak, kot bi se bil čas za Leni odvrtil nazaj. Njen obraz na fotografijah je bil mladosten, oči so žarele od notranjega ognja, telo je bilo vitko in prožno kot trup divje afriške mačke, osebnost polna zadrževane energije ...

“Tukaj je stara enainsedemdeset let,” je navrgel Vik in opazoval moj odziv. Zvilo me je, osupnil sem ... Prav dobro sem vedel, da je z obraznimi ličili in s pravšnjo svetlobo pa seveda, če zre skozi objektiv umetniški fotograf, ki pozna svojo obrt, mogoče pričarati vsakršne lažne učinke. Vendar tu ni šlo za to. Posnetki iz zasebnosti so očitno nastajali kar mimogrede, dokumentarno, v polni dnevni bleščavi, ki ni mogla ničesar skriti ... Zagledal sem se v Leni v potapljaški obleki - in čudež je postal še bolj nerazložljiv.

“Veš, pri svojih enainsedemdesetih se Leni začne potapljati,” je navdušeno nadaljeval podkovani prijatelj, “kajpada zato, da bi snemala in fotografirala podvodni svet. In se potem potaplja kar do svojega 101. leta, v tem času pa opravi več kot 2000 potopov. Torej v letih, ko so se njene vrstnice dokončno poslovile od fizičnih naporov in se odpravile v domove počitka, je doživljala Leni svojo drugo pomlad ... Tistim, ki so jo dobro poznali, sprememba seveda ni mogla ostati prikrita.”

“Saj ne skušam ugovarjati očitnemu. Vendar pa je možna tudi kakšna logična razlaga, na primer na psihološki podlagi,” sem se začel ogrevati v prepričanju, da imam preprosto salomonsko rešitev tik pred nosom. “Poglej, nov partner bi že lahko pomenil takšno velikansko spodbudo, saj niso redke ženske, ki jim prav to dejstvo spremeni življenje.”

“Hm,” se je zamislil Vik, “lahko bi ti celo pritr dil, ampak Leni je spoznala svojega življenjskega tovariša Horsta Kettnerja že kakšna tri leta prej, leta 1968. Utemeljeno bi torej lahko pričakovali, da naj bi nastopila čudežna sprememba že tedaj.”

“No, prav,” sem popustil, “lahko ti navedem še eno razumsko razlago za njen pomlajevalni čudež. Ženska je nekako morala odkriti, da je življenjski eliksir voda, in to morska. Naj so bili vzrok v njej raztopljene soli in minerali, ki so ji napeli kožo in zgladili gube, ali morda vdihavanje iz potapljaških jeklenk - saj veš, da ima kisik pomlajevalne učinke, a ne - ali redno izpostavljanje krepčilni kuri z različnim podvodnim pritiskom, kar dokazano dviga odpornost, ali že samo preprosti plavalni gibi ...”

Medtem ko sem govoril, me je Vik vlekel že v naslednjo dvorano - in globlje v preteklost. S sten so me začeli motriti obrazi črnih nubskih bojnikov, gledali so me z okamenelim starodavnim vedenjem, v katerega globine je nam, sodobnim civiliziranim ljudem, nemogoče prodreti. Vsaj meni. Medtem se je namreč tovariš pretvarjal, da jih bere kot odprto knjigo. Njihova skladno raščena telesa so bila okrašena z ritualnimi risbami in tetovažami, črne vitke mladenke so poplesovale na svojih visokih nogah. Razkošje za oči!

“Morda pa se odgovor skriva tukaj, pri afriških Nubah,” je spodbudno zašepetal. Kaj to pomeni, sem že skoraj razkačeno pomislil. Se mar igra z menoj? Še malo prej je trdil ...

“Pa ja, prav gotovo v teh sivih obraznih oblogah, zmešanih iz pepela in maščob,” sem poskusil biti karseda ironičen. “Bi mi rad dopovedal, da je Leni našla uporaben recept za domačo izdelavo lepčilno pomlajevalnih mask in krem za svoj obraz kar na teh bojevnških obrazih? Naj bi to bilo tisto, kar jo je kot magnet kar naprej vlekel na črno celino?”

“Vedeti moraš,” se je Vik s pogledom zavrtal vame, “da je Leni med letom 1956, ko je prvič odšla v Afriko zaradi snemanja, in letom 2000 bila pri Nubah vsega skupaj celo devetkrat. Menim, da jo je poleg umetniškega izziva, da bi razkrila svetu ta tedaj še nedotaknjeni in neponarejeni raj prvotnega plemenskega življenja, kakršnega je živelo človeštvo v svojih davnih začetkih, vlekel še en močan motiv - uganka lepote, moči in nesmrtnosti, ki so jo ti stari pripadniki domnevno še poznali in ohranjali v svojih tradicionalnih obredih.”

“Samo ugibaš in domnevaš ...” sem se uprl, prijatelj pa me je v odgovor potisnil v drugo sobo, še bolj v preteklost.

“Oglej si tale časopisni članek,” mi je pokazal z iztegnjeno roko na povečan izrezek iz neke starinske ilustrirane revije. Bil je Stern številka 51 iz leta 1949, napis ob njem pa je pojasnjeval, da je to prvi v Nemčiji objavljeni članek o Nubah in da je opremljen s fotografijami Georgea Rodgerja.

“Leni sama je trdila - in zapisala v avtobiografiji -, da ji je ta članek spremenil življenje. Poskušajva ugotoviti, zakaj! Kaj je bilo v njem tako nenavadnega in razburljivega?”

Dolgo sem strmel v prevod članka, dokler mi niso v ušesih zabobneli tamtami in dokler mi niso črke od zgroženosti kar zaplesale pred očmi. Kajti tam je - črno na belem - pisalo:

“NUBE - SVOJEGA KRALJA UBIJEJO VSA-

KIH SEDEM LET”

S težavo sem iztisnil iz zadržanega grla: “Če je bilo to poročilo resnično, čemu naj bi bili pripadniki Nub to počeli? In zakaj naj bi bilo ravno to privlačilo Leni Riefenstahl? Potemtakem to potrjuje mojo tezo, da je bila res krvoločna nacistka!”

“Počasi, počasi ...” se je Vik trudil ohladiti mojo vznemirjenost. “Pri Nubah je očitno šlo za ritualno odstranitev njihovih kraljev, torej najvišjih predstavnikov plemena, ne pa morda za nasilno diktaturo nad navadnimi in šibkimi pripadniki ljudstva. In zakaj je bila usmrnitev sploh potrebna? Mislim, da zaradi varovanja demokracije. Vladarje je bilo treba po določenem času pač ubiti, saj bi jim sicer ti, tako dolgoživi oziroma ‘nesmrtni’, kot so očitno bili, vladali večno. Izkušeni Nube so pač vedeli, da je v politiki menjava obrazov nujna.”

“Odličen recept! Kaj, ko bi ga poskušali presaditi v našo vsakdanjost!” sem sarkastično vzkliknil in se hkrati čudil Vikovi popolni neprizadetosti. Nejeverno sem strmel vanj. Nekaj me je pri vsej tej umetni zgradbi motilo. Potem sem se domislil, kaj.

“Nekaj se ne ujema. Prejle sem v besedilu na steni zasledil Lenijin prvoosebni stavek, češ da ji je življenje spremenila fotografija, posnetek rokoborca, pokritega z belim pepelom, ki ga na ramenih nosi drug Nuba!”

Mojega vodiča pa trditev sploh ni zmedla. “Kaj je v tem čudnega? Saj menda ne pričakuješ, da bo Leni v avtobiografiji povsem iskrena. Nasprotno, zelo spretno je usmerila pozornost s pravega bistva na nekaj obrobnege. Tako je opravičila svojo nenadno in silovito odločitev za Afriko, obenem pa prave skrivnosti vendarle ni izdala ...”

Sprehajala sva se med veličastnimi posnetki, polnimi premišljene estetike, a hkrati prekipevajočimi od čisto naravne, prvobitne energije. Na enem od posnetkov je bilo videti tudi samo Leni, kako ravno kar fotografira skupino rokoborskih bojnikov. Če bi imela temno kožo, bi prav lahko bila ena od vitkonogih nubskih mladenk. In tedaj je imela - koliko? - že več kot petdeset let. Ja, čas je za Leni v resnici stal na mestu - kot tile fotografski posnetki, zamrznjeni v negibni preteklosti.

“Če je njeno skrivnost res iskati med Nubami, s čim naj bi potemtakem ta plemena dosegala svojo ‘nesmrtnost’?” sem izzivalno vprašal Vika.

“Težko bi ti odgovoril s samo enim ‘receptom’,” ni prav nič okleval. “Gotovo pa je šlo za učinkovito medsebojno kombinacijo magičnih urokov, ritualov, svetega plesa, čarobnih zeliščnih napitkov, ki so širili meje zavesti in očitno tudi pomlajevali, nena-

zadnje so imele vlogo tudi obrazne maske iz pepela. Simbolni pomen pepela so stara ljudstva vedno podobno razlagala: ko nekaj zgori, umre, se izniči, omogoči s tem nečemu drugemu novo rojstvo iz pepela. Kot nekakšen starodavni ptič Feniks!”

Zatopil sem se v misli in in si poskušal bučečo zmedo v glavi vsaj nekoliko urediti, a je Vik že nemurno nadaljeval:

“Veš, ko se je leta 1945 končala vojna, je bil tudi celoten svet Leni Riefenstahl na tleh, v prahu in pepelu. Vsa njena zvezdniška igralsko-režiserska slava, ki jo je bila, in to izključno s svojim delom in nesporno nadarjenostjo, dosegla v tretjem rajhu, je bila nenadoma prazna in brez pomena, še huje, bila ji je v breme. Nanjo kot propagandistko zločinskega režima se je - upravičeno ali ne - zgrnilo toliko strašnih obtožb, da bi zrušile še najmočnejšega človeka. Vendar Leni niso psihično zlomile. Kaj meniš, zakaj ne?” se je vprašujoče obrnil k meni.

“Ker je imela poseben talent, da je pred neprijetnimi ali grdimi stranmi življenja preprosto zamižala, jih odmisli, se umaknila v svoj umetniški sanjski svet ...” sem zrecitiral, spominjajoč se besed avtorice razstave Ine Brockman. Upal sem, da bo pričanje iz prve roke vendarle odpihnilo Vikove konstrukte.

“Tudi vse, kar praviš, drži, seveda, ampak po mojem je rešitev uganke, zakaj se Leni ni zlomila, predvsem v tem, ker ni imela razloga za krivdo. Ker je bila v resnici nedolžna. Kar poglej ta obraz! Svetnica, ne pa zločinka!”

Opazoval sem črno-bele fotografije Leni Riefenstahl, ki so nastale kmalu po koncu vojne na ulici nekega nemškega podeželskega kraja. So bile njene oči obtežene s krivdo? Ne, kje pa! V njih je bilo razbrati eno samo veliko upanje in zaupanje. Vase, v svojo umetnost, v moč preživetja, v življenje. (Naj se mi te osladnosti še tako upirajo, vsaj v svojem dnevniku želim po resnici poročati o vtisih in občutkih.)

Vik je podkrepil vidni učinek fotografij še z naslednjo poučno zgodbico:

“Poslušaj, tale anekdota govori o tem, kako obrazne poteze odražajo človekovo življenjsko izkušnjo. Pomočnik je vstopil v pisarno Abrahama Lincolna in mu rekel: ‘Zunaj vas čaka moški, ki bi se z vami rad pogovoril o službi v vladi.’ Lincoln ga je zavrnil, češ da ga ne zanima. Pomočnik pa je vztrajal: ‘Saj niste prebrali njegovega življenjepisa, o tem človeku nič ne veste.’ Lincoln je odgovoril: ‘Žal mi je, vendar mi ni treba govoriti z njim. Videl sem njegov obraz in verjamem, da je človek, ko stopi v

določena leta, odgovoren za izraz na svojem obrazu; in meni njegov ni všeč.’”

Molčal sem. Meni je bil izraz na Lenijinem obrazu sicer všeč - vendar sem se vprašal, ali ima subjektivni vtis sploh lahko težo dokaza, pa naj že gre za karkoli na svetu?

In sva šla naprej, pravzaprav nazaj, čedalje bolj v preteklost. Leto 1943. Snemanje Nižave v Španiji.

“Leni se vrže v uresničevanje svojih megalomanskih načrtov,” je Vik neutrudno igral profesorja. “Kar poglej te prizore s stoterimi statisti, z zahtevno kuliserijo, z usmerjanjem težko vodljivih živali! Kot režiserka si je bila zamislila prizor z 800 biki. Si lahko to predstavljaš?”

Medtem se je meni vsiljevala predvsem zavest, da je bilo to leta 1943, ko je v večini Evrope - kaj Evrope, sveta! - divjala vojna, ko je šlo za biti ali ne biti, ko so se spopadale armade, ko so na vseh frontah krvaveli - ne biki! - ljudje, tako vojaki kot civilisti, požrtvovalni uporniki in nedolžne žrtve v taboriščih ...

“Kako boš pa opravičil njeno ravnanje, ko je med snemanjem Nižave hladnokrvno uporabila za statiste kar nemške Rome, po končani ‘uporabi’ pa jih brezčutno vrnila tja, od koder so prišli - v koncentracijsko taborišče?”

Moj udarec je bil premišljen, dobro namerjen, a ga je prijatelj igranje odbil:

“Prepričan sem, da Leni ni vedela za pravi, uničevalni namen taborišč. Kdovekaj so ji natvezli njeni v strankine stvari posvečeni znanci! Kajti če bi bila vedela, bi bila gotovo protestirala. Tako kot je to storila leta 1939 po tistem pokolu na Poljskem, ki mu je bila nepričakovano priča. Šla je naravnost k vojaškemu poveljniku in zahtevala odgovornost. Pomanjkanja poguma ji gotovo ni moč očitati ... Morda pa je v skladu s svojim čaščenjem vitalizma celo verjela - še zlasti, če so ji ‘igralci’ med delom kaj takšnega zaupali - ali pa je po naključju ujela drobec pogovora -, da Romi kot dediči starodavne indijske kulture in priklicevalci življenjske sile poznajo skrivnost nesmrtnosti in da se bodo sami rešili!”

Tu je fantastika Vikovih spekulacij preseгла znozne meje.

“Eh, pustiva to, ker se ne bova poenotila,” sem pretrgal njegovo nakladanje. “Raje poglejva, kako daleč v preteklost seže tvoja teorija o ‘nesmrtnosti!’”

In tako sva potovala v času nazaj, čedalje bolj nazaj ... Prek Lenijinih največjih filmskih uspehov ... Ti so bili predstavljeni, kot se spodobi, na ekranu, v svoji izvirni gibljivi obliki. Tu so bile Olimpijske

igre 1936, v dveh delih (Praznik ljudstev in Praznik lepote); tu se je vrtel znani film o strankinem kongresu, Zmagoslavje volje; tu je pred kamerami kot pav paradiral Hitler ...

Vedno pa je bila tam tudi Leni, vselej enaka Leni, ki sploh ni kazala svojih dejanskih let. Med olimpijskimi igrami jih je vendar morala imeti že štiriintri-deset, sem preračunaval, vendar je na fotografijah videti kot dvajsetletno dekle.

Morda bo treba na poti iskanja njene skrivnosti poseči še dlje nazaj.

Prispela sva do najbolj oddaljene izbice (kot se mi je zdelo, ker sem medtem izgubil občutek za smer), kjer so bili v črno-beli tehniki skromno prikazani njeni igralski začetki. Filmski plakat v tedaj priljubljenem slogu je naznanjal film Sveta gora režiserja Arnolda Fancka.

“Ta film je pomenil Lenijin igralski debut,” mi je pojasnil Vik. “In to, kako je sploh prišla do vloge, zelo dobro osvetljuje njeno samozavestno osebnost.”

Medtem ko sem občudoval dovršeno lepoto Diotime, Lenijinega filmskega lika, mi je samooklicani zgodovinar polnil ušesa z zgodbico, ki gre nekako takole:

Pri svojih dvaindvajsetih letih si je Leni v Berlinu ogledala Fanckov film Gora usode. Tedaj je imela za sabo evropsko turnejo solistične plesalke, vendar ji je obetavno plesno kariero pretrgala poškodba kolena. Film z gorsko tematiko pa je Leni tako navdušil, da se je kar sama, čeprav brez vsakršnih alpinističnih izkušenj, podala v Dolomite - raziskat neznan gorski svet. Prevzeta od močnega doživetja narave in trdno odločena, da postane igralka, se je kmalu zatem predstavila režiserju Arnoldu Fancku in mu samozavestno povedala, da pač želi igrati glavno vlogo v njegovem naslednjem filmu. Fanck - komercialno najprodornejši režiser takratne wei-

marske republike - pa je bil nad mladenko tako očaran, da ji je res ponudil zaželeno glavno vlogo, in sicer v svojem filmu Sveta gora. “Film je pomembno vplival ne le na Lenijino, temveč tudi na Fanckovo kariero: prinesel mu je prvi mednarodni uspeh,” je pomenljivo poudaril Vik.

Meni je zgodbica razkrila nov drobec Lenijine manipulatorske narave - ali, če hočete, nadarjenosti, s katero ji je praviloma vedno uspelo doseči, da so se ljudje odzvali natanko tako, kot je ustrezalo njej.

Vik pa je, nasprotno, v lastnih besedah - kot da bi ga predavateljski zanos zapeljal v doslej neslutena odkritja - našel novo potrditev za svojo neverjetno teorijo o ‘nesmrtnosti’.

“To!” je zmagoslavno vzkliknil. “Ali sploh rabi-va več simbolike za ugotovitev, da sva se prebila do samih izvirov njene skrivnosti?! Prvi film, ki navduši mlado Leni, je Gora usode. Po njenih lastnih besedah je trajno vplival na njeno usodo. No, in naslednji film, v katerem že igra glavno vlogo, je - pozor! - Sveta gora. Ali vidiš premik? Zakaj gora nenadoma postane sveta? Ker jo kot takšno dojema sama Leni. Do tega spoznanja se je gotovo morala nekako dokopati. Predvidevam, da se je to zgodilo takrat, ko je šla čisto sama za več dni v Dolomite - premagovat skalne strmine in mraz in snežne viharje ... V fizičnem obvladovanju naporov je našla najčistejši izraz vitalnosti in trdoživosti življenja, njegovo svetost. Skratka, našla je stik s svojo pravo naravo, z bistvom ...”

“Pretiravaš,” sem ugovarjal, “scenarija za Sveto goro vendar ni napisala sama ...”

“To ne, pač pa ga je režiser Fanck napisal neposredno njej na kožo, kar pomeni, da film pripoveduje njeno zgodbo. Zgodbo skrivnostne Diotime, za naklonjenost katere si obupno prizadevata dva moška, a zaman. Cena boja za njeno ljubezen je visoka, oba umreta, medtem ko ona edina preživi.”

ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO •

Lubi Slovenci

Lubi Slovenci... slovenščne cele... Trubarjeve in Prešernove besede zvenijo danes vse bolj prazno in votlo. Slovenci v zamejstvu, vsaj tisti, ki smo v slovenstvo verjeli in v njem živeli, smo zdaj ostali na čudni sipini. “Slovenci za mejo”, “Slovenci na robovih Slovenije”, “braniki slovenstva na mejah domovine” smo presenečeni in se sprašujemo, kaj se z nami dogaja.

Naj te pomisleke osvetlimo z dvema dogodkoma.

Pred kratkim je Svetovni slovenski kongres razpisal nagrado za najštevilčnejšo slovensko družino. Med pogoji za sodelovanje na natečaju je bilo na prvem mestu slovensko državljanstvo.

“Saj pravim,” sem pomodroval, “zgodba njenega življenja. Vse drugo okrog nje je lahko - in pogosto tudi je! - propadlo in se razsulo, izginilo v pozabo: tisočletni režimi, politični mogočniki, njeni ljubimci, sodelavci in sopotniki ... Samo ona je vedno znova izšla kot zmagovalka. Samo ona je ostajala vedno enaka. Večno lepa, večno mlada. Nesmrtna. Če si imel v mislih umetniško nesmrtnost, ti je pač mogoče pritrditi. Ta nedvomno obstaja - in njej, Leni Riefenstahl, je bila dana res v veliki meri.”

Takole sem se trudil s sklepnim govorom, hkrati pa poln nezadovoljstva čutil, da je snov vseeno ostala razpršena, izmuzljiva, težko ulovljiva.

Tudi Vik me je poslušal le na pol. Njegove misli so mrzlično divjale po kdovekaterih meni nedostopnih vrhovih in globelih.

“Oprosti,” se je nenadoma iztrgal iz zamaknenosti, “ampak tvoje besede so mi dale misliti ...”

“Katere? O umetniški nesmrtnosti?”

“Ah ne, tiste, da scenarija za Sveto goro ni napisala sama. Drži. Zato nama ne preostane drugega kot raziskati gradivo o filmu, kjer pa je napisala scenarij, ga režirala in celo odigrala glavno vlogo.”

Tako sva napravila še tistih nekaj korakov do plakata in fotografij, ki so zastopali film *Modra svetloba*. Ta film iz leta 1932 je bil Lenijino prvo režisersko delo. Spremno besedilo nama je povedalo, da je bila *Modra svetloba* mednarodno uspešen in zelo spoštovan film. Scenarij sta skupaj z Belo Balazsom napisala po vzoru gorske legende, ki je živela v Dolomiti. Priložnost za Vika, sem si na tihem rekel, da najde v vsebini nove avtobiografske elemente. A ta se je znova zapičil v zame povsem nepričakovani del besedila. Zelo razburjeno mi je prebral naslednji stavek:

“V filmu igra Riefenstahlova cigansko dekle Junto, ki je med vsemi drugimi, živečimi v vaški skupnosti, edina, ki lahko doseže skrivnostno modro svetlobo. Ta prihaja iz skoraj nedosegljive kristalne

jame Monte Cristallo. A vidiš?”

“Kaj naj vidim? Metaforiko? Psevdo religioznost? Pravljični mit?” (Oznake sem pravkar pobral iz gradiiva, ki je navajalo pojmovni arzenal takratnih ocenjevalcev.)

“Ne, tole: ... med vsemi drugimi v vaški skupnosti edina ... Med vsemi edina! Razumeš, kje je ključ? Čeprav zakrito s pravljično simboliko in metaforiko, je izraženo pravzaprav to, kar ti že ves čas skušam dopovedati: da je bila Leni edina, edina na svetu, ki je poznala največjo skrivnost človeštva, in da se ji je bila ta razodela med njenim samotarskim spopadom z naravo v gorah.”

“Če je modra svetloba samo simbol, v kakšni obliki, meniš, se ji je skrivnost razkrila v resnici? Kot izvir žive vode? Časovna zanka? Jasnovidnost v prihodnost? Skrivnostna moč kristalov? Morda privlačnost magnetnih silnic? Ali pa je res šlo za modro svetlobo - in je v Leni treščila strela?”

Na moj silovito porogljivi besedni izbruh je Vik, prvič ta večer, samo nemo skomignil z rameni.

“Ne vem,” je priznal, “sicer pa sploh ni bistveno...”

V tistem sva se spet znašla v spodnji avli muzeja, od koder sva bila začela najino popotovanje.

Še nekaj mi ni dalo miru: “Se je po tvojem Leni zavedala, da ve za eno največjih skrivnosti človeštva, ali jo je posedovala čisto nezavedno, ne da bi poznala njeno pravo vrednost?”

“O, zagotovo je poznala vrednost skrivnosti, pa še kako! Še več, mislim celo, da jo je poslovno uspešno predala naprej. Pravzaprav - prodala!” je prepričano zatrdil.

“Kaj, kako, komu ...?” so iz mene privrela vprašanja in se prehitevala med seboj.

Vik me je potrpežljivo ustavil. “Počakaj malo! Iz Lenijinega pisma Albertu Speeru vemo, da je imela

POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO • POD ČRTO

Ubogi zamejci in zdomci brez *slovenskega državljanstva* smo bili v tem razpisu odpisani, čeprav je Svetovni slovenski kongres (ime samo pove) nastal prej za Slovence po svetu kot za tiste doma.

Drugi dogodek se je zgodil v Ljubljani v petek, 10. novembra, ko je Javni sklad za kulturne dejavnosti pripravil v Viteški dvorani v Križankah kulturno prireditev, ki so jo ustvarili ljubitelji slovenske kulture iz Porabja, avstrijske Koroške in italijanskega zamejstva. Viteška dvorana ni velika, a je kljub temu Ljubljančani niso napolnili. Toda pustimo ob strani Ljubljančane, kje pa so bili predstavniki tistih institucij, ki se z “zamejci” uradno ukvarjajo?

Slovensko zamejstvo je slovenski državi danes očitno odveč. Ne potrebuje ga več. Pisatelj Boris Pahor Slovencev v domovini še ni prepričal...

Leni v sedemdesetih letih hude finančne probleme. Saj se še spomniš njenega pritoževanja, kako da je zaradi Adija Vogla izgubila vse svoje prihranke in posojila prijateljev, ki jih je bila prejela za dokončanje svojih filmov o Afriki? V pismu trdi, da je Vogel upravljal s tem denarjem in izginil nekje v tujini, sama pa da ne more rešiti niti marke, ker da je šlo za prevaro. Temu sledi še en zanimiv stavek: 'Toda zdaj se bo pokazalo, kako in ali bom sploh zmogla preživeti to krizo - upam, da.' Po mojem stavek zveni tako, kot da je Leni tedaj že videla rešitev, pa čeprav šele v meglenih obrisih. Speeru seveda ne izda možnega vira, nekoliko le namigne, da bi to lahko bile njene nove fotografije, objavljene v Sternu, za katere je bila nagrajena z zlato medaljo kot najboljša fotografinja leta 1975. Vendar si od tega realno ni mogla obetati denarja, saj je v trenutku, ko piše Speeru to obupano pismo, in sicer junija 1976, bila njena zlata medalja že - lanski sneg.

Potem pa se te njene težave sredi sedemdesetih nenadoma čudežno rešijo. Kako? Od kod denar? Rekel boš, da verjetno od njenih filmov ali fotografij, ki da jih je uspešno tržila po svetu. Mislim, da bi bilo to premalo. Prepričan sem, da je prišla do sredstev drugače: skrivnost dolgega življenja je morala predati komu, ki ga je, prvič, imela za vrednega naslednika svojih pogledov in idej, in ki je, drugič, bil dovolj bogat, da je lahko skrivnost tudi ustrezno poplačal. Ustrezen človek je bil v tistem času samo kak rockovski zvezdnik, človek super star, v ponovljeni različici njenega zvezdniskega statusa izpred druge svetovne vojne."

"Ne?!" sem vzkliknil, ko me je v delčku sekunde prežarčil spomin, čigave fotografije sem bil videl v tisti prvi sobici, kjer sva bila začela najin zgodovinski obhod.

Kajti tam sta, lepo v barvah in v velikem formatu, vsa lepa in mlada in privlačna, kraljevala Mick Jagger in njegova takratna žena Bianca. Še celo naslov članka v Quicku iz leta 1977 sem si bil zapomnil: NAJLEPŠE FOTOGRAFIJE MOJEGA ŽIVLJENJA. Srečanje z Jaggerjema opisuje Leni v članku kot zelo navdušujoče in polno obojestranskega občudovanja. Zlasti se mi je vtisnila v spomin Lenijina samovšečna izjava, češ da ji je Mick Jagger povedal, da je bil vedno njen velik oboževalec. Na videokasete je bil posnel vse njene filme in samo Zmagoslavje volje si je bil petnajstkrat ogledal.

"No, lahko, da je verjetno ..." sem obotljivo začel. "Ampak ali je zares tako preprosto? Stara legenda potrebuje denar in zato proda skrivnost vzhajajoči legendi, nekomu, ki je po njenem mnenju tudi res

zainteresiran zanj ... Kako pa je mogla to vedeti?"

"Saj si sam prebral: spoznali so se in postali celo prijatelji. Za Leni pa je bilo - poleg samega denarja - gotovo pomembno tudi vprašanje, ali je naslednik vreden, da nosi izročilo, ki ga bo prejel. Očitno je bil Mick Jagger njen interni preizkus zadovoljivo opravljen."

"Tako je torej on - morda skupaj z zdaj že ločeno Bianco - edini na svetu lastnik te skrivnosti?"

"Seveda. Njegova dolgoletna in trdoživo vztrajna kariera je nedvoumen dokaz za to. A moram te popraviti: Mick Jagger ni edini! Zdajle sva se do skrivnosti prigrebla tudi midva, in celo ne da bi plačala zanj! Kot vidiš, je lahko plodovit tudi zgodovinsko-raziskovalni pristop k stvari!"

Vik se je zahahljal, pri čemer so mu oči čudno začarele. Nekoliko noro. Zelo noro pravzaprav.

"Hvala, da si bil to izvirno spoznanje pripravljen deliti z mano," sem izjekljal kar najprijazneje in se trudil dati besedam pečat iskrenosti, kljub temu da sem podvomil o uporabnosti pravkar razkritega.

Življenja mi "razodetje" pač ne bo v ničemer spremenilo. Čeprav ...

Spustila sva se po stopnicah, osvetljenih z brljavimi svečkami. Plamenčki so utrujeno trepetali v ledenem večernem vetru. Skozi mojo prenasršeno in omamljeno zavest se je od nekod prikradla paradoksalna misel: da bi se mogel spustiti do dna skrivnosti, bi bil potreben še vzpon. Spust in vzpon, dno in vrh, spodaj in zgoraj ...

Kje je začetek, kje konec? Razdalja med skrajnima točkama je nenadoma poblisnila iz teme v podobi kristalno prosojnega stebra. V podobi vode, sredi skoka zaklete v negibnost. Kot simbol večnosti in lepote.

Zakaj pa vendarle ne bi poskusil ...? Pa ja, takoj jutri se podam v 'svete' gore, plezat. Veter in mraz, led in skale in sneg ... Vem za primeren zaledenel slap ... Še nesplezan. Zelo nevaren. Elementarna narava, ki čaka in izziva ... Kliče me in vabi ... Prihajam! ... Vzpel se bom ... Naprej ... Navzgor ...

Čarobna podoba me je pritegnila z nezadržno silo, vedel sem: odslej bom prostovoljni jetnik njenega uroka.

Od tu naprej je list ostal bel. Skoraj v celoti belo je bilo tudi prizorišče nesreče na fotografiji ob poročilu. Le v spodnjem levem kotu, v domnevnem dosegu tedaj že odsotnega strmoglavljenega telesa, se je nejasno zdelo, kot da bi bil neki prst, že s pojemačo močjo, v sneg zapisal črko L.

Vstajenjski dan v Gorici

Pogovor s prof. Tomažem Pavšičem

Dolgo smo čakali, a vendarle doživeli, da je mesto Gorica počastilo Simona Gregorčiča v svojem mestnem središču, kjer od deževne oktobrske sobote stoji v ljudskem vrtu njegov kip enakovredno ob obeležjih drugih uglednih goriških meščanov.

Med mnogimi rojaki, ki so se udeležili slovesnega odkritja spomenika, je bil opazen Tomaž Pavšič, ganjen, da se je uresničila njegova dolgoletna srčna želja. Spomnili smo se, da je prav on sprožil predlog za poklon goriškemu slavčku. Zgodilo se je na Dragi 2004 ob 160-letnici rojstva Simona Gregorčiča, ko je naš veliki idrijski prijatelj opozoril slovensko javnost, da se bliža stoletnica pesnikove smrti in da mu Gorica še ni posvetila nobenega obeležja. Takrat je med drugim dejal: *"Njegova poezija je navduševala rojake zaradi iskrene čustvenosti, zaradi pojocnosti njegovih verzov, a tudi zaradi tople domovinske ljubezni in humanistične misli o socialnih pravicah in narodni enakopravnosti"*.

➤ **Gospod Pavšič, s kakšnimi občutki ste doživljali slovesnost v goriškem mestnem parku, kjer so med Slovenci bili tudi italijanski in furlanski meščani, ne samo predstavniki institucij, pač pa tudi kulturniki, ki so se tako hoteli oddolžiti dolgi zamudi.**

➤ K dežju nagnjeno tisto oktobrsko sobotno popoldne v goriškem mestnem parku je dihlo v posebnem ozračju. V tisočglavi množici, to pot je bilo poleg Slovencev, ki se jih je slovesnost najbolj tikala, tudi kar nekaj Italijanov in Furlanov, se je pretakal neki tenkočutni nemir, upal bi reči, da je med prisotnimi valovala skrivnost slovenske narodne biti. Zaključna, mogočno, a hkrati ganljivo zapeta *Na polju znamenje stoji*, recitacije znanih verzov in izbrani nagovori, deloma v treh jezikih, bodo prisotnim zagotovo ostali v trajnem spominu, kot je ostal, zdaj že izumrlim rodovom, spomin na Gregorčičevo zadnjo pot v njegov "planinski raj" in v večnost pred sto leti.

Imel sem srečo, da sem stal ob Borisu Pahorju, ki ni hotel siliti v ospredje. Bil sem ob njem kot tistega septembra pred štiridesetimi leti na Vrsnem ob nekem pesnikovem spominskem slavlju, bilo še je v času Zaliva, Mosta, Kapelj ... in prvih "Drag". Tudi sedaj so "iskrice domorodne" preskakovale z drugega na drugega, vse je objemal isti čisti in

svetel plamen slovenske istovetnosti in domovinske prebujenosti. Vse nas je oplajala nevidna, a občutena pesniška in duhovna moč vidca iz primorskih Gorā.

V mestu z najstarejšim, več kot tisočletnim slovenskim imenom, smo doživljali trenutke, ki ne bodo nikoli pozabljeni. Imeli smo občutek, da se je uresničila pesnikova napoved: *Pepelni dan ni dan več tvoj, tvoj je vstajenja dan!* Oba slavnostna govora in pozdravne besede so povzdignile tiste vrednote, ki jih je spričeval Gregorčič v svojih poezijah in ki so tudi nam drage in potrebne. Po besedah staroste tržaških pisateljev je bila goriška slovesnost na neki način zgodovinska uteha s slovenske stran po skoraj petdesetih letih od mučeniške smrti umetnika in narodnjaka Lojzeta Bratuža.

Pisatelj Boris Pahor, Tomaž Pavšič in Črtomir Špacapan v Gorici.

➤ **Kaj dolgujemo Primorci Simonu Gregorčiču in njegovi pesniški muzi?**

➤ Prav je, da vprašanje naslavljate na Primorce. Saj je bil Gregorčič naš Prešeren in Slomšek v eni osebi. France Bevk je leta 1951 na Vrsnem v svojem govoru prepričljivo vzkliknil: *Cena njegove poezije je rasla skupaj z našim trpljenjem*. Simbolično naročilo *Mojo srčno kri škropite*, se ni nikjer tako živo uresničevalo kot na slovenskem zahodu. Simonu Gregorčiču in njegovi pesniški muzi smo dolžni večno zahvalo, da sta nas prebujala in

bodрила. In tega smo še vedno potrebni. Njegov nagrobni spomenik tam gori pri Sv. Lovrencu nad bistro Sočo iz daljnega leta 1907 je edinstven na vsem svetu, saj je samo na njem kipar Bitežnik vklesal lik Gregorčičevega čolnarja, ki skozi besneče valove varno vodi svoj čoln, na katerem z velikimi črkami piše SLOVENIJA.

► **Poznamo someščane, ki so danes Italijani, a ne skrivajo svojega pravega porekla. Povedati vedo, da njihova babica ni samo znala slovensko, znala je celega Gregorčiča na pamet. To je lahko ganljivo, a obenem je zelo trpko spoznanje, da nismo ob bok naklonjenosti poeziji znali postaviti tudi okope trdne narodne pripadnosti, ko je ta še imela pomen. Danes se sprašujemo, kaj da smo. Ali nam lahko še pomaga Gregorčičeva poezija, ali je res, da je njegov lik del vsakega Slovenca?**

► Že ob stoletnici Gregorčičevega rojstva, četudi med sabo hudo razdeljeni, so Slovenci na obeh sprtih straneh pesnika iskreno in vroče slavili, primorski partizani so njegovo ime celo postavili na bojno zastavo. Vsi Slovenci, tudi prva, predvsem primorska emigracija v Argentini, so leta 1944 proslavljali Gregorčičevo stoletnico rojstva. V tistih časih je bil Slovencem Gregorčič kot zvezda vodnica, "mila zvezda naših zlatih dni". Trdno sem prepričan, da kljub omenjenemu trpkemu spoznanju, kljub asimilaciji in globalizaciji, kljub izgubljanju ljudi in ozemlja to usihanje slovenstva lahko krepko zaustavimo, če v sebi vsi obudimo gregorčičevskega duha. Francoski akademik Jean Cocteau je nekoč na nekem sprejemu v Atenah slovesno izjavil, da v vsakem Evropejcu v prsih tiči skriti Grk. Podobno bi tudi mi lahko dejali, da v notranjosti vsakega zavednega Slovenca čuječe bedi in sanja pesnik Simon Gregorčič, ki nam bo ob usodnih dogodkih pokazal pravo pot in nam dal moči, da vztrajamo.

► **Kaj pa z duhovne plati?**

► V osebnih stiskah in ob ne preveč redkih črnogledih spoznanjih je iskal trdne opore v svoji vesti, predvsem pa je bil iskalec resnice pri Bogu. Tako kot nam je podaril svoje dragocene pesmi in vcepil ljubezen do domovine, nam je tudi zapustil bogato duhovno popotnico človekoljubnosti in človeške solidarnosti, o čemer govorijo verzi, vklesani v Bevčarjev Gregorčičev spomenik. Primorski škof Metod je v svoji homiliji natančno sto let po pesnikovem pogrebu v isti cerkvi na goriškem Travniku, ki bi ga lahko imenovali tudi "travnik Tolmiskih puntarjev", preprosto in jasno podal Gregorčičevo du-

hovno podobo: "Bil je zvest sebi, narodu in Bogu." Ob zares množičnem, visokoprazničnem in spoštljivem obhajanju pesnikove stoletnice, še posebno na Primorskem, na tej in na oni strani, pa se človeku zdi nepotrebno in nevredno tisto obdelovanje in mrcvarjenje Gregorčičeve ljubezenske intimne, ki je sicer lastno tako imenovanemu rumenemu tisku. Saj s tem naravnost ponižujemo Slavčkovu prepričanje in vodilo: *Srce človeško - sveta stvar!* Mi je pa že ljubše, da neko ljubljansko gostinsko podjetje, očitno spodbujeno po letošnjih slovesnostih, ponuja svoj izdelek pod komercialnim naslovom "Pica Goriški slavček". Saj res, Salzburg je ponosen na svoje čokoladne kroglice, a s tem predvsem na Mozarta!

► **Polemike, očitki in kritike, ki so Gregorčiču zagrenile življenje, so mimo, a so tudi pozabljene? Mu še kaj dolgujemo?**

► Gregorčiču nasprotne kritike in hudi moralno nazorski očitki spred predprejšnjega stoletja so že zdavnaj za nami. Vedno bolj pa ostaja veljavna že skoraj enciklopedijska oznaka *pesnik po milosti božji*. Potrdil jo je že Ivan Cankar, čeprav - to je na žalost že skoraj pozabljeno -, jo je bil prvi zapisal celo Gregorčičev dogmatični kritik Mahnič. In to oznako je v začetku svojega lepega slovenskega nagovora ob stoletnici pesnikove smrti podal tudi goriški nadškof Dino De Antoni. Gregorčiču dolgujemo bratsko zavezo, da bomo še naprej ostajali Slovenci. Saj če bi ponovno zatajili Gregorčiča, bi s tem zatajili tudi same sebe.

► **Poleg priložnostno uglašenih besed na slovesnosti pri odkritju spomenika v Gorici, smo iz ust italijanskih govornikov slišali tudi zelo uglašene misli. Ali nam je lahko postavitev Gregorčičevega kipa znanilec boljših časov za slovensko manjšino?**

► Vsekakor! Saj so mnogi ljudje prepričani, da četudi imamo v Trstu že deset let spomenik Srečka Kosovela, bi bilo še pred nekaj leti popolnoma nemogoče v Ljudskem vrtu v Gorici postaviti spomenik avtorju pesnitve *Soči*. Ali ni morda božja previdnost našemu pesniku naklonila poveličanje v sončni Gorici prav za stoletnico njegove smrti, ko mesto predstavljajo ljudje odprtega srca in duše, kot je župan Brancati? Goriški slavček se je po sto letih simbolično vrnil v svoje mesto, kjer je študiral in kjer je zatisnil oči. Pa zapečatimo ta pogovor z besedami, ki smo jih izbrali iz zapisa Jurija Paljka: "*In vendar Simon tam stoji!*"

Sergij Pahor

M. Žitnik

Čarodejke (LIII.)

PREPISOVANJE NEPONOVLJIVEGA

Gizela se je vdala v usodo, saj se je z vso vnemo lotila priprav za hčerkino poroko. O ženinu ni več govorila, ne dobro ne slabo, pač pa je vseskozi delila nasvete lepšajoči se hčeri. Všeč ji je bilo dejstvo, da postaja gospa. Da bo Angelikin zakon zveza iz ljubezni, se ji ni zdelo važno, važna je bila ceremonialna priprava. Kot Angelikina "zaveznica" bi se morala vsega dogajanja veseliti, a se mi je zdelo, da sem svojo dolžnost opravila v tem, da je Gizela odstopila od prvotne prepovedi. Vse drugo je bilo prepuščeno času. Da bi še jaz pristavila svoje nasvete, bi bilo kar nadležno.

Gospa Wiesthaler je v pripravah na poročni obred dokazala, da ima velik smisel za politično reprezentativne dogodke, saj je zelo ganljivo poroko snemalo nekaj televizijskih kamer. Po cerkvenem obredu se je slavlje pomaknilo v reprezentativno restavracijo, kjer so odmevale napitnice in harmonikarske polke.

Sreča sveta tiči tudi v takih trenutkih, a jaz se poslavljam od sproščenih veselosti iz cerkve domov. Na vizitki preberem tudi novi Angelikin priimek: Publinger. Njen mož je Nerej.

Z drugimi starimi tetkami pešočimo skozi lipov drevored.

V pisarni me pričakujejo novi načrti, kolobocija predlogov, pa tudi komplicirani računi, ker se turistične storitve podražujejo v večini držav. Takorekoč na vsak bilten pripišemo, naj potniki ne nasedajo vabljivim jedačam in pijačam v še tako vabljivih krajih. Sodelavke se ob takih zadevah razburjajo, mene pa nič ne gane.

Ponovno se oglašja Briki, ki ga hudobno vprašam, če se je pobotal z ženičko. On kar jaduže, saj ni podoben samemu sebi, prej kaki pubertetnici, ki se zvira v slogu Muk mladega Wertherja. Če bo Briki duhovno tako nazadovol, ne bom več imela nikogar, ki bi mi ob vsaki uri vstavil oglas v našem edinem časniku. Ob tej ugotovitvi oledene tudi moje misli. Agencija deluje, če imaš dobre povezave z mediji, v prvi vrsti s časopisjem, brez Brikija pa bi se tamkaj

težko znašla. Od prejšnjih so ostali le v športnih redakcijah, saj nisem bila izločena le jaz, pač pa večina mojih znancev.

Res je! Zasledujem muhasto žensko ljubega prijatelja. Kujem čudne načrte, s kakršnimi se ubadajo modri duhovniki, ko k njim prijekajo žalostni zakonci. Klarisi bi morda jaz laže dopovedala, kako je cerkvena poroka nekaj resnejšega kot navaden flirt s poletnih plaž. Nekoliko sem tudi radovedna, zakaj ga je zapustila, ali, zaradi koga. Briki je bil zares neumnež, ampak ne zavoljo mojega suma, da se je zagledal v spogledljivo neumnico, pač pa zaradi nevsakdanjih konfliktov, ki jih je premetena Klarisica doživljala čustveno popolnoma drugače kot njen ljubeči mož. Pravzaprav je razpoko v njenem zakonu povzročila idejna razlika. Klarisa je privrženka jasnih stališč, zlasti takrat, ko gre za domače politično torišče. V bojevito fazo, kakor jim ona pravi, "za čiste odnose do domovine", so jo spravili njeni prijatelji. Diskutirali so o vlogi časnika v zamejstvu in zdomstvu, ko je šlo za razne nedopustne odnose tujega tiska do novonastale Slovenije.

"To ne bi smel... To bi mi bil moral povedati..."

"Oprosti," branim Brikija, "imela si ravno toliko časa kot on, da bi o takih dogajanjih prebiral dolge reportaže."

"Sva bila mož in žena, imel je nešteto uric, ko bi lahko obelodanil, kaj se je dogajalo njegovim pisateljem!"

"Upoštevaj, da je prav s poroko postal izredno delaven časnikar! Ko sem jaz še bila časnikarski faktotum, so mi celo najbližje prijateljice očitale, da predolgo premlevam ali konfrontiram meddržavne ideologije, kakor tudi spore zaradi njih. Meni, ki sem prebiral in prediskutirala nešteto dni in noči... Ti pa: prideš, vidiš, ga objameš in zmagaš! To se mi ne zdi prav nič simpatično početje! Že prve dni si se poživigala na ostale marljive ljudi, ki so ti odpirali vrata v časnikarski svet. Niti sedaj nočeš razumeti, da si imela tako srečo, ker so cenili zaradi prijateljstva in ljubezni tvojega moža Brikija. Lahko bi se bilo zgodilo, da bi postala le trenutna

delovna moč! Lahko bi te zafrkavali, ti pa si si takorekoč osvojila položaj!”

“Kako govorite starinsko!”

“Nič starinsko! Dejansko si ti tudi v odnosu z menoj vse pomendrala iz neke napoleonovske vzvišenosti - kot bi le tebi bilo dovoljeno vse!”

“Vam se tako zdi, ker imate bolno dušo, odkar ste bila vojna dopisnica!”

“Kaaaj?”

“Vidite, tudi Briki mi je to rekel!”

Najraje bi kar odšla, odletela ali odplula z neznanu ladjo proč iz Trsta. Na mah! Nevredni zavistneži!

“Z vami se lahko pogovarjam iskreno, z Briki jem pa nikoli ne veš, kateri spaki bo zaupal svete skrivnosti. Ne moreš mu zaupati, saj zblebeta vse kar tako, iz stare navade!”

V planine pojdem. Ali pa v Nepal, skratka, na drugi konec sveta!

Se dolgo ne bom pokazala takim, ki že od krstnega kamna vedo, da človeški rod ne podleaga nobeni svetniški sferi, še manj kakemu zakonu humanizma. Klarisa bi se morala držati vsaj pravil olike, pa tiči v breznu sebičnosti! Intrigira s svojimi političnimi aduti kot pubertetniški frkolin, jaz se lahko samo zviram kot izgubljena poraženka.

“Veš, nisem poročena, a poznam dobre zakonske zveze, kjer so si tudi otroci s starši politično kot dan in noč!”

“Pamet so mi hoteli spreobračati mogočnejši od vas, Senta!”

“Saj jaz nisem nikjer mogočna!”

“Vi in Wiesthalerjeva gospa? Da nimate nobenega vpliva?”

“Če pomeni staro prijateljstvo družbeni vpliv, potem sem jaz slon!”

“Sancta simplicitas! Zdaj bom jaz začela citirati latinske modrosti!”

V vsaki televizijski nadaljevanji je razvidno, kako so lahko vplivne stare intrigantke, pardon, nisem mislila na vas!”

“No, pa preidimo od žrtev ukinjenih revij v prakomunizmu do sedanjih mogočnic iz televizijskih nadaljevanj!”

Komično filozofsko skrupucalo, s katerim žonglira lepa Klarisa, se zdi zanimivo njenemu krogu, da je za Briki nekaj takega usodno in celo nedosegljivo življensko jedro, ni več moja zadeva!

“Saj vam hočem zaupati, da sem prečitala vse tiste pretresljive zgodbe, ki so uničile slo-

vensko pomlad v sedemdesetih in po starih kardeljevskih vzorcih še danes množijo bogastva, kot mu vi pravite, veljaštvu iz “prakomunizma”. Prizaneseno ni bilo niti spominu sloviten pesnikov in pisateljev, hote so odstranili celo iz knjižnic in knjigarn nesebične sodelavce zamolčanih in pozneje v tisku izločenih glasil, bolje povedano, literarnih revij, kar se namreč v drugih nekdanjih satelitih Sovjetske zveze ni zgodilo!”

“Če se je Briki znašel v zmešanih političnih situacijah in se je izvil iz njih z zvijačnostjo, ali, kakor temu sedaj pravimo, z diplomatskimi potezami, je koristilo vama obema, kot veš bolje od mene! Ker jaz, po tvojem “mogočnica”, nisem nikoli uporabljala podlih zvijač, da bi komu posredno ali neposredno delala usluge vprašljive etične vrednosti. Vama sem se pravzaprav umaknila, in takrat, ko so pri časopisu delali izbor med vrednimi in nevrednimi po ne vem katerem principu, sem se znašla na cesti, kot temu pravimo, šla poučevati latinščino otroke svojih prijateljic kot kakšen mladostni Fran Levstik, opisan kot študent v Desetem bratu; še malo, pa bi postala podobna Krjavljju iz taistega romana, če si ga prebrala v izvirniku!”

“Kaj vseskozi nekaj plozate! Ne, nisem tako načitana kot vi, a imam dvajset let učenja za seboj. Ker znam upravljati s časom, sem pri časniku hitra, točna, jasna, kaj šele, da bi podlegla kaki nebulozni prozi izpred vojne!”

Morda sem si s podvigom razrahljala živce. Izpostavila sem se omaloževanju teh ambicioznih ženskic, ki niso in ne bodo brale nič takega, kar ni sproti koristnega. Točno vedo, komu se morajo dobrikati in koga lahko zaničujejo, in tudi kdaj in kako lahko zločinsko lažejo.

“Torej tudi vi lahko dojamete, kako težko je obvladati Brikijeve otročarije, takorekoč, njegovo neresnost!”

“Naj mu to tudi rečem?”

“Ni važno!”

“Kaj je glavni vzrok vajinega razstanka?”

“Kot sem rekla!”

“S propadom Brikijeve kariere boš propadla tudi ti kot časnikarka!”

“Starinsko miselnost ne znate ali pa nočete skriti niti pred drugimi! Pa prav vi bi lahko po svojih razsežnih obzorjih morali imeti nekaj vedenja o ženski vlogi v družbi danes.”

(dalje)

Lida Turk

Drobci

Zgodí se, da od časa do časa odpremo predal, da ga pospravimo, pobrsamo med starimi slikami, vzamemo v roke valjeto na proslavo ali predstavitev, spomin na lep večer, ki smo ga preživeli; pogledamo, kaj se skriva za knjigami na polici, in odkrijemo staro družinsko sliko, pismo, ki smo ga prejeli in se komaj spomnimo človeka, ki nam ga je naslovil, drobec, spomin iz preteklosti, ki je bogve kako zašel v mapo. Pospravljamo spomine že izživetega življenja, orumenele lističe, ki so se komu zdeli vredni, da jih spravi v svoj arhiv, v svoj mali muzej.

Kaj vse ne skoči na dan!

Ne vem, kako se je vtihotapilo v kartonasto škaflo pismo, ki je bilo napisano leta 1925.

*Udruženje Trst, dne 15. julija 1925.
slovanskih srednješolcev
v Italiji*

Tov. Verčon!

Pišem Ti v imenu Odbora "Udruženja....."

Snoči je odbor dobil dovoljenje od prefektura za izdajanje glasila. Suhe besede sicer, toda važno in veliko dejstvo.

Stvar je treba sedaj dokončati in glasilo, naj izide po možnosti še pred kongresom.

Tvarino mi je izročil tov. Škerlj in jo imam zdaj jaz. Da se vse potrebno uredi, smatram Tvojo navzočnost v Trstu za potrebno, ker si celo stvar Ti vodil in je to Tvoje delo in si v vse uveden.

Kar se tiče dela upravnštva v Trstu se sicer izogibljem predsodkov toda mislim, da ni vse tako, kot bi želeli. Sicer je to vse samo moja domneva in nič drugega!

Tvoja naloga in ni lahka, je, da urediš vsaj prvi dve številki glasila.

Medtem so na vidiku velike izpremembe, o katerih Ti nisi poučen. Tako n.p. ukinitve "Udruženja" in ustanovitev "Dijaške zveze" skupno z zvezo akademskih društev, o kateri se je govorilo na vsebalkanskem zletu v Mojstrani. To so

pa samo šele načrti. Ker nisem prijatelj pisarij, Ti torej še enkrat javljam, da pridi v Trst.

Zdravo!

A. Kukanja

Angelo Kukanja, poznejši tržaški odvetnik, obsojenec na drugem tržaškem procesu in povojni družbenopolitični delavec, je kot dvajsetletni fant pisal pismo v času, ko se je mladinsko gibanje na Tržaškem naglo razvijalo in doseglo v kratkem vsestranske, a kratkotrajne uspehe. Tri leta kasneje je jesen prinesla ukinitve vseh društev. Mladi Angelo je komaj maturiral v Ljubljani in je bil na tem, da začne svojo pravniško pot z vpisom na padovansko univerzo.

Naslovnik, Tov. Verčon, ali Vrčon, je bil verjetno Branko, tedaj 18-letni dijak realne gimnazije v Ljubljani, doma iz Dobravelj na Vipavskem, ki se je leto kasneje pridružil Kukanji kot študent prava v Padovi. Branko Vrčon je bil med ustanovitelji Udruženja slovanskih srednješolcev v Italiji, ki mu je bil najprej podpredsednik, nato predsednik. V Primorski slovenski biografski leksikon je Boris Sancin napisal, da je dal pobudo za srednješolsko glasilo Naš glas in tudi uredil prvo številko. V raznih dijaških in akademskih društvih je bil Branko Vrčon vsekozi aktiven. Leta 1933 se je izselil v Maribor, potem v Ljubljano, ko se je poročil s hčerko Ciril-Metodovih učiteljev Mire in Vinka Engelmana. V emigracijo sta šla z mojim stricem Francetom, ki je, kot Vrčon, promoviral v Padovi 1932. (Drobec je tudi moj).

Kot časnikar je delal pri raznih časopisih, najdlje pri Jutru. Med vojno je bil ob italijanski okupaciji poslan v disciplinski bataljon, ob nemški na prisilno delo. Tudi po vojni je bil zaprt in obsojen na smrt, potem pomiloščen, in je bil v zaporu do leta 1953. V Ljubljani je živel do smrti 1990. Tri leta prej pa je z osebnim pričevanjem sodeloval pri radijskem nizu o Primorskih emigrantih v Jugoslaviji med obema vojnoma.

V prvi in vseh naslednjih številkah Našega glasa je kot odgovorni urednik pa tudi izdajatelj in lastnik zapisan Roman Pahor. Glasilo je izhajalo do leta 1928.

Pogovor s psihoterapevtom in grafologom Andrejem Zaghetom

Andrej Zaghet je avtor dveh knjig o psihosomatskem pogledu na bolezni in zdravljenje (*Bolezni in motnje zrcalo naše duše* in *Iskanje notranjega dragulja*). Deli sta namenjeni širši javnosti, ker v njih na strokoven a poljuden način razlaga simboliko posameznih patologij, grafološke znake, ki označujejo določeno patologijo, in bralcu osvetljuje osnove nekaterih komplementarnih zdravstvenih metod, kot sta Bachova cvetna terapija in reiki. Zahodna medicina nam o teh terapijah bolj malo pove, uradni šolski sistem jih še precej zanemarja, znanje o njih si je treba poiskati in pridobiti drugje. Kako pa je Andrej Zaghet, po izobrazbi psiholog in psihoterapevt ter grafolog, prišel do tega znanja, smo ga naravnost vprašali.

► Štiriletni podiplomski študij na milanskem inštitutu Riza za psihosomatsko medicino mi je omogočil, da sem spoznal ne samo značilnosti psihosomatske psihoterapije, ampak tudi pglavltne temelje naravnega zdravljenja. Kot pišem v svoji drugi knjigi, obstaja tesna povezava med naravnim zdravljenjem in psihosomatskim pristopom do motenj in bolezni, saj se terapevtski proces v obeh primerih osredotoča na celotno sliko določenega bolnika. V tej luči je človek tisti, ki trpi, ne pa omejeni del njegovega telesa. Z istim sporočilom sem ponovno prišel v stik tudi takrat, ko sem v Bologni postal član italijanskega združenja za regresivno hipnozo: v bolnikovem transu ali hipnotičnem stanju prihajajo namreč na dan najrazličnejše podobe, sanje, fantazije in pripovedi, ki so tesno povezane z njegovo sedanjo psihofizično patologijo.

► Kot psiholog in psihoterapevt se ukvarjate z alternativnim načinom zdravljenja; kaj lahko vse uvrstimo v to skupino oziroma katere so značilnosti neke terapije, da je alternativna?

► Izraza "alternativen" ne bi rad uporabljal, ker se za to besedo skriva misel, da določen način zdravljenja lahko popolnoma nadomešča uradno medicino. Jaz pa nisem tega mnenja, saj bi morala terapija

Dr. Andrej Zaghet

vedno potekati pod zdravniškim nadzorom. Poleg medicinskega zdravljenja pa obstaja še veliko število drugih pristopov, ki so uradni medicini komplementarni - saj jo dopolnjujejo - in ki upoštevajo človeka kot celoto: večkrat namreč pozabljamo, da se za določenim simptomom skriva trpljenje celotne psihofizične strukture. Potemtakem bi bilo zgrešeno, ko bi usmerili pozornost le v bolezenski znak in ga skušali čimprej potlačiti ali odpraviti: kajti simptom bi lahko primerjali z zaprtimi vrati, za katerimi je bogat svet, s katerim se doslej nismo

želeli ali mogli soočiti. Komplementarne terapije, kot so npr. reiki ali zdravljenje z rokami, Bachovi cvetovi in homeopatija, se za razliko od uradne medicine ne osredotočajo na analitični pogled na človeka, ampak so pozorne na njegovo energetsko delovanje. Če se je torej pojavil bolezenski znak, je v našem telesu prišlo do energetskih zastojev, ki zavirajo sproščeno delovanje raznih organov. Kvantna fizika razlaga, da je vse na svetu energija in da je vesolje energetsko polje izredne velikosti. V tej luči je razumljivo, zakaj komplementarne terapije, ki se osredotočajo na energetsko delovanje, pripomorejo k izboljšanju našega psihofizičnega ravnoesja.

► V svoji knjigi pišete, če lahko to strnem v nekaj besedah, da je človek zdrav takrat, ko ohranja stik s svojim notranjim središčem, bolezen pa nam sporoča, da naša energija ne kroži več sproščeno, ker jo razum hoče nadzorovati. Na osnovi teh dveh definicij lahko rečemo, da gre pri komplementarnih terapijah bolj za nek habitus, za izbiro določenega življenjskega stila kot pa za posamezen terapevtski poseg?

► Holistični (globalni) zdravnik nas opozarja, da moramo v svojem življenju uvesti nekatere spremembe, če se želimo znebiti nadležne telesne govornice. Povsem zgrešeno je misliti, da se lahko rešimo simptomov, ne da bi vsaj deloma spremenili svoj običajni življenjski stil. Kajti ravno naše vsakdanje ravnanje je povzročilo izbruh bolezenskih znakov: če smo namreč doslej prekinili stik z draguljem ali notranjim glasom v podzavestnem predelu osebnosti, je telo zaradi našega zazrtja v racionalnost začelo protestirati z ustvarjanjem simptomov. Psihoterapevt nam omogoči, da vpogledamo v zanemarjeni notranji svet in da se zavedamo, kaj se z nami dogaja; potem pa nam kot babica v porodnišnici pomaga potegniti na dan zavrt čustveni svet, ki se skriva za bolezenskim znakom. Ko se ta proces zaključi, se simptomi ošibijo, ali pa celo izginejo.

► **Koliko ljudi izbira tak način zdravljenja in zakaj, v kakšnih okoliščinah? Morda tudi zaradi razočaranja nad alopatsko oziroma tradicionalno zahodno medicino?**

► Občutek imam, da veliko ljudi izbira komplementarni način zdravljenja zaradi razočaranja nad zahodnim terapevtskim pristopom, ki človeka fragmentira. Utrjuje se zavest, da smo ljudje veliko več od vsote številnih telesnih sistemov, ki jih uradna medicina opisuje do potankosti. Psihosomatska psihoterapija nas opozarja, da se za morebitno patologijo skriva cela vrsta zavrtih sanj, fantazij, podob in čustev, ki smo jih doslej zadrževali v podzavestnem predelu osebnosti. V navedeni obliki psihoterapije so dobrodošle komplementarne metode zdravljenja, ker lahko včasih skrajšajo celoten terapevtski proces. Mnenja sem, da se nekateri ljudje vedno bolj zatekajo k novemu načinu zdravljenja tudi zato, ker iščejo povezavo med sabo in naravo: kajti fragmentirani (analitični) pogled na patologije premalo upošteva tesno vez med človekom in okoljem. V zadnjih letih je kvantna fizika dokazala, da opazovalec ni ločen od opazovanega pojava: to pomeni, da že samo gledanje na del realnosti povzroča v njem spremembo. Iz tega sledi, da ni nikoli mogoče objektivno analizirati določenega pojava.

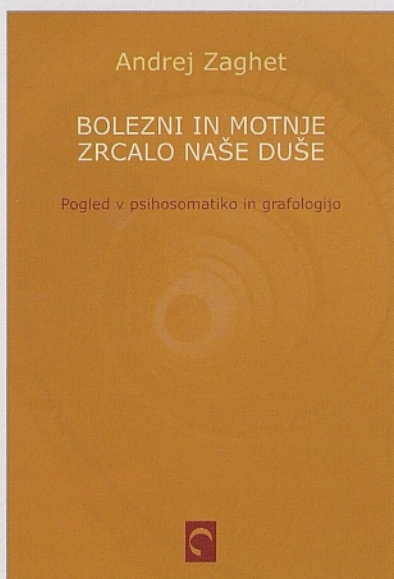
► **Obstaja kaka bistvena razlika v odnosu med zdravnikom in**

pacientom v komplementarnih terapijah?

► Nekateri pacienti imajo občutek, da jih holistični operater bolj podrobno posluša. Čutijo se obenem bolj sprejete, ker je operaterjeva pozornost usmerjena ne samo v njihovo psihofizično sliko, ampak tudi v skrita sporočila simptomov in v različna področja njihovega življenja.

► **Kaj pa new age? Ali komplementarna medicina sega tudi na področje duhovnosti in religije? Ali pacient, ki se zdravi z, recimo, reikijem, mora sprejeti tudi določene filozofske, duhovne predpostavke?**

► Izraz "new age" (nova doba) opredeljuje miselnost, ki se je v zadnjih letih začela širiti na različnih področjih človekovega življenja in ki poudarja tesno povezavo med ljudmi in okoljem, holistični pogled na človeka, prevzemanje odgovornosti za lastno življenje in neločljivost med vidnim (materialnim) in nevidnim (duhovnim) svetom. Temeljni princip, na katerem sloni new age, se glasi: "Vse na svetu je eno." Če vzamemo v poštev to, kar sem doslej rekel o psihosomatskem (holističnem) pogledu na človeka, kvantni fiziki in komplementarnem zdravljenju, lahko ugotovimo, da se vsa navedena področja povsem skladajo z miselnostjo new age. Zdaj živimo v času, ko se znanost in duhovnost končno srečujeta: v preteklosti so že stari modreci na Vzhodu trdili, da je vse na svetu eno in da se nič ne dogaja slučajno; v zadnjih letih pa je do istega zaključka prišla tudi znanost (kvantna fizika). Človek je kot magnet, ker v svoje življenje priteguje ljudi in okoliščine, ki se povsem skladajo z njegovimi (največkrat podzavestnimi) mislimi, željami in pričakovanji. V tej luči je povsem odgovoren za to, kar mu življenje ponuja, kajti noben dogodek ali pojav ne nastane slučajno. Vse na svetu je energija, ljudje smo energija, naše misli so energija. New age nas tudi opozarja, da obstaja tesna povezava med živimi in pokojnimi, saj je vse na svetu eno. Kot je torej razvidno iz povedanega, sega komplementarno zdravljenje tudi na področje duhovnosti. Kdor pa se npr. ukvarja z reikijem, ni prisiljen sprejeti njegovih filozofskih predpostavk. Energija, ki jo operater oddaja preko svojih rok, vedno blagodejno vpliva na prejemnikovo telo, bo-

Prva knjiga objavljena pri Mladiki.

disi če človek sprejema določene duhovne temelje bodisi če jih odklanja.

➤ Občutek, ki ga imamo ob prebiranju simbolične razlage posameznih patologij je ta, da je pač vse odvisno od nas samih. Kar je po eni strani pozitivno in spodbudno, da se lahko sami nekako potrudimo in s pravilno nego oziroma terapijo rešimo patologije oziroma se ji izognemo, po drugi pa lahko postane tako pojmovanje obremenjujoče, ker pomeni, da je tudi sama patologija v celoti posledica naših zgrešenih življenjskih navad, izbir, misli, vzgoje. (V vaši knjigi pišete, da se za psihosomatiko nič ne dogaja slučajno.) Ali taka razlaga ni nevarna, ker vlija pacientu občutek krivde in vsemogočnosti? (Saj so nekateri škodljivi kemični in fizični procesi, ki se vsakodnevno dogajajo okrog nas, od nas neodvisni, le podvrženi smo jim.)

➤ Miselnost, ki jo razodeva zgornje vprašanje, je med ljudmi zelo razširjena in predpostavlja, da je človek ločen od okolja: v tej luči se v zunanjem svetu dogajajo reči, ki so neodvisne od posameznika. Ker pa človek ni ločen od okolja (vse je namreč eno), je povsem odgovoren za vse, kar se dogaja okoli njega. Naj podrobneje obrazložim to misel: Če bi lahko na oba krožnika tehtnice položili vse misli, ki jih ljudje ustvarjajo, katere bi prevladovale? Glede na to, da so na svetu zelo razširjena depresivna in anksiozna stanja, predpostavljam, da bi bil težji tisti krožnik, ki bi vseboval negativne misli. V prejšnjem odgovoru sem rekel, da je človek magnet: če je torej njegov pogled na svet pesimističen, dualističen ("jaz sem tukaj, medtem ko je okolje tam") in zelo racionalen (analitičen), je povsem naravno, da ima na kolektivni ravni negativne posledice v svojem življenju. Potrebno bi bilo, da bi se ljudje začeli zavedati, da niso ločeni od okolja in da s svojimi negativnimi prepričanji vzdržujejo današnje neprijetno stanje na svetu. Mnenja sem, da je holistični pogled na življenje spodbuden in optimističen: ker namreč slučaj na svetu ne obstaja, lahko vsakdo izmed nas vsaj delno pripomore k izboljšanju stanja na kolektivni ravni. Psihologija nas obenem uči, da se sprememba, ki jo več ljudi uvede v svoj življenjski stil, avtomatično razširi na ce-

lotno populacijo.

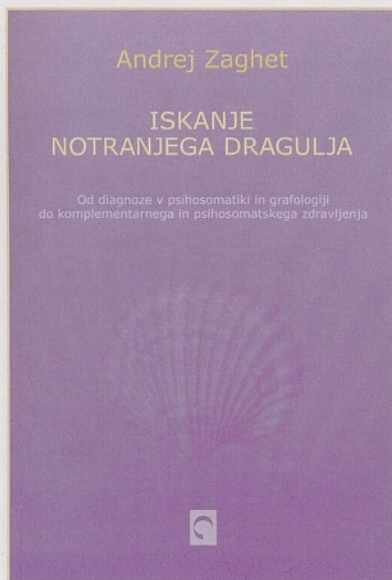
➤ Kam vas vodijo vaša zanimanja? Katera druga področja alternativne medicine bi še radi spoznali in prakticirali?

➤ Zelo me navdušuje metoda regresivne hipnoze ali terapijskega vračanja v predrojtveni čas. Psihoterapevt, ki se pri svojem kliničnem delu poslužuje navedene terapijske metode, najprej bolniku omogoči, da vstopi v trans ali hipnotično stanje, potem pa ga vodi nazaj v čas, najprej v zgodnje otroštvo, nato še v predrojtveno obdobje. Številni hipnotizirani pacienti poročajo, da se nahajajo v povsem drugačnem zgodovinskem času, in obujajo epizode, ki so tesno povezane z njihovim sedanjim psihofizičnim stanjem (npr. človek, ki ima zdaj želodčni čir, poroča, da je bil enkrat prej umorjen z zabodljivcem v želodcu). Pri svojem vsakdanjem kliničnem delu opažam, da nekateri bolniki zmorejo stopiti v globoki trans, medtem ko drugi ostajajo v površinskem ali srednje globokem hipnotičnem stanju. Regresivna hipnoza predstavlja pravi preobrat v sodobni psihoterapiji: ko se namreč bolniki vrnejo v predrojtveno obdobje, opišejo in doživijo epizodo, ki je po njihovem prepričanju sprožila nastanek sedanjih simptomov, znatno izboljšajo svoj klinični položaj. Kdor se želi poslužiti regresivne hipnoze, mora biti odrasla oseba in ne sme imeti psihotičnih simptomov (blo denj in halucinacij), epileptičnih napadov in šibke osebnostne strukture. Ta metoda zdravljenja ni primerna niti za nosečnice, ker se morajo izogibati silovitih emocij, ki jih lahko sproži trans. Ljudje ne bi smeli imeti predsodkov in zadržkov pred transom, ki

ga povzroča regresivna hipnoza: to je namreč fiziološko stanje, ki ga v vsakdanjem življenju vsi doživljamo, ko npr. beremo zelo zanimivo knjigo in istočasno preslišimo okoli sebe vse zvoke in šume; ali pa, ko gledamo privlačen film in izgubimo stik z okoljem, v katerem se nahajamo. Nazadnje bi povedal, da obstaja tesna povezava med psihosomatsko psihoterapijo in zdravljenjem, ki sloni na regresivni hipnozi: obe terapijski poti namreč omogočata bolnikom, da ohranijo stik s sedanjostjo.

Hvala za pogovor!

Nadia Roncelli

Druga Zaghetova študija.

Zora Tavčar

Mile Pešorda: Drevo z dušo ptice

Neverjetno, kako malo Slovenci sledimo literaturi naših najbližjih južnih sosedov, posebno njihovi sodobni literaturi. Pravkar, denimo, odkrivamo najnovejšega Nobelovca turškega rodu, vileniška srečanja so obudila zanimanje za Albance in Slovake, po Primorski onkraj meje pa znova predstavljajo Srbkinjo Srbljanovicevo. (Njeno igro je pred leti z malce dvomljivim uspehom uprizorilo Slovensko stalno gledališče.) Najbolj oddaljeni so nam, kot se zdi, prav sosedje Hrvati. V Sloveniji občasno še izide kak njihov roman ali novelistična zbirka, še raje pa le antologijski izbori. V poeziji nam zazvenijo znano le imena, ki spadajo že skoraj v klasiko. Še največ naredi na področju seznanjanja s poezijo južno od nas v Sloveniji živeči bosanski - in že tudi slovenski - pesnik in prevajalec Josip Osti. Seveda nekateri moremo, ker jezik poznamo, uživati to poezijo tudi v originalu, kar je še dodatno slastno doživetje, ko kar slišiš ob branju tudi tisto njihovo spevno dikcijo, tisto starodavno pojočo intonacijo in posebno zvočnost hrvaščine s podaljševanjem naglašenih vokalov. Želja po ponovnem branju kakega hrvaškega sodobnega pesnika, ki bi mi ga kdo posebej priporočil, se mi je uresničila, ko mi je prijateljica, pesnica Ines Cergol s Koprškega, podarila antologijski izbor Mileta Pešorde, katerega so nedavno tega uvrstili v francoski izbor dvanajstih najboljših hrvaških sodobnih pesnikov. In Pešorda ima v tem izboru največje število pesmi in v predstavitvenem francoskem esaju mu glede na kvaliteto in izvirnost pripisujejo drugo mesto. Povrh sva na nekem srečanju v Istri z mojim možem lahko spoznala pesnika tudi osebno: očarljiv petdesetletnik, neslovensko odprt in pršeč, duhovit in široko razgledan intelektualec, (menda z nekaj judovske krvi), droban in živahnih kretenj, a vendar nekam pesniško nežen in fin. In izbrane, premišljene govorice z vervo Francoza. To je bila še dodatna

vzpodbuda k branju njegove poezije in lirične proze.

Če ne bi ničesar vedeli o njem, bi nam že njegove oči govorile o človeku, ki je mnogo videl in mnogo trpel. Dovolj, če povemo, da so v Sarajevu med vojno - morda celo namerno - porušili njegovo hišo in z njo njegovo ogromno, dragoceno knjižnico. Ali da so ga kot angažiranega intelektualca za ohranitev hrvaške narodne identitete ter povezovalca med etnijami in verstvi v Bosni po časopisju surovo zmerjali jugonostalgiki, dobil je celo vzdevek "krščanski taliban". Kakšno njegovo pesem so celo prepovedali, recimo tisto, ko Pešorda izpoveduje tesnobo ob misli na strahovlado "brkate zvezde", kjer je bilo jasno, kam meri. Razumeti je treba tudi zgodovinski kontekst, iz katerega raste Pešordova subtilna poezija: Bosna in Hercegovina njegove mladosti, ko vse etnije povezuje harmonično sožitje, za tem pa nenadoma izbruhi strašnega sovraštva med narodi in verstvi Bosne. Tako je njegova v osnovi monološka poezija z

Mile Pešorda.

iskanjem vase hkrati tudi soočanje z zgodovino lastnega naroda, nekdanjo in sodobno.

Pretanjenost, a razmeroma hermetično poezijo je najnatančneje označil pisatelj Marjan Tomšič, ki pravi takole: "Hrepenenje po blagosti, po milini bližine in po čutenju harmonije je temeljna človeška in pesniška naravnost poeta iz sarajevskega književnega kroga Mileta Pešorde. Blagost pa je stanje duha, ki človeka osrečuje, ga odpira k Drugemu in nima v sebi prostora za gnezda hudobije. Naravnost strašljivo je v njegovi poeziji v slovensko-hrvaški antologiji Drevo z dušo ptice opazovati, spoznavati in čutiti, kaj se zgodi s pesniškim svetom, ko se blagost duše sooči s krutostjo agresije... Tudi on bi se zdaj lahko prelevil iz jagnjeta v volka, iz črva v kačo, iz milega stihotvorca v neusmiljenega ostrostrelca... A njegova vera v blagost duše in blagost poezije ga varuje pred tem, da bi se omadeževal."

Mile Pešorda je bil rojen 1. 1950 v Grudah v BiH, študiral je primerjalno književnost in filozofijo, diplomiral iz romanistike in podiplomski študij nadaljeval v Zagrebu in Parizu, kjer je pri profesorju in pisatelju Kunderi pripravil doktorsko disertacijo *Ideja Evrope* v delih Andrica in Krleže. Bil je diplomat (zastopnik hrvaškega UNESCO), urednik sarajevske založbe Veselin Masleša, pozneje urednik zagrebške založbe A. G. Matoša (izdal je tudi dva romana Meše Selimovica), ukvarja se s projektom Hrvatska književnost v BiH v 100 knjigah, prevaja iz francoščine, izdal je tudi francosko pesniško zbirko. V Franciji v Rennesu je poučeval na univerzi 4 leta. Danes živi kot svoboden književnik med Zagrebom in Koprskim, poročen je s slovensko pesnico Ines Cergol, ki je tudi prevedla njegove pesmi in poskrbela za spremni esej pri izdaji antologije Pešordovih pesmi. Prejel je tudi vrsto domačih in tujih nagrad in je uvrščen v mnoge tujejezične antologije.

Da bi ga približali bralcem, naj izberemo nekaj citatov:

Odlomek iz intervjuja v *Večeru* iz leta 2003: "Kljub vsemu še vedno upam, čeprav je treba prag upanja prestopiti in živeti duhovno pokončnost človeka po zgledu Učitelja ljubezni in sporočila Agape. Poslanica apostola Pavla Korinčanom namreč postavlja ljubezen tako nad upanje kot nad vero. Le tako je smiselno odgovoriti na globalno ogrožanje dostojanstva človeka in kulture dialoga."

Drugi citat je iz istega intervjuja: "Moja pesem je radost suverenega obstajanja v maternem jeziku, ki je dedič univerzalnega bogastva svetosti Pisma, dialoške dramatičnosti zgodovinskega narodnega spomina in plodne prepletenosti različnih civilizacij na temeljih najmanj tisočletne hrvaške kulture."

Pa še literarni odlomek iz *Fragmentov* (iz Sarajevskega antidnevnikarja): "Naenkrat se zgodi celo stoletje groze, mračna zora: oktober je - povsod žvižga bič gruzijskega brkača in njegovih tukajšnjih repačev."

Ali iz *Ars poetice*: "Poezija je moja svetilka, ki označuje prostor teme; roka, obsijana v skrivnostnem tkanju."

Mile Pešorda je izdal več knjig, najznačilnejše so: *Življenje večno*, 1971, Sarajevo; *Zibelka groze*, 1975, Sarajevo; *Poslušam tvoj glas*, 1980, več izdaj; *Prelivanja* 1981, Sarajevo; *Izbrane pesmi*, 1985, Sarajevo. In še: *Knjiga ljubezni in gneva*, 1998,

Zagreb; *Drevo z dušo ptice*, 2002, Koper (antologija).

Vukovarski Coup de grâce

(Ob fotografiji v časopisu "Libération")

S težkim kijem so na Mesto udarili barbari od nikoder: srp-in-kladivo cirilica, usmrajena slivovka.

Poglejte to strahoto: šolarček po ulici razrušene-ga Vukovarja gre, s tremi prsti desnice, visoko dvignjenimi proti nebu. "Srbski znak zmage," pravi nevedni francoski poročevalec tudi za te tri otroške prste. A ti čutiš grozo osvajalca, ki so ga bogovi popolnoma zapustili.

In se sprašuješ, ali bo ta otrok s šolsko torbo na hrbtu (Ta mračna jama s strani "Libérationa") vnesel v svoj dom, med starše in menihe, klobčič kač strupenjač.

Ali pa ukradeni odlitek Meštrovićeve "Zgodovine Hrvatov"? - da vsi ti roparji onemijo pred lepo, neumrljivo, pramaterjo našo.

Coup de grâce so ubijalcem mest in mostov zadali Mesto, Medugorje in Zagorje, glagolica, latinica, materina molitvica.

In tvoj prt, Veronika, s katerim mahaš svetu v ni-kjer.

Rennes, 1991

Moj oče

Moj oče srca večjega kot sonce

Moj oče lepšega glasu kot govor morja

Moj oče telesa ki prerašča hribovje

Moj oče duha ki kamen počloveči

Moj oče ki ga treta lačno nebo in lačna zemlja

se mi dotakne roke z zlomljeno roko in reče:

Blago besedo za to zemljo reci, sine

Moj oče glas globine

Moj oče trava v rebrih

Moj oče sonce v skalovju

Kako naj te silnega opevam jaz majhen, oče

Brez imena, brez orisa

*Nič več tavanja, našla si me
Zjutraj. In nosiš v sebi
Kot plod, kot vrtnico božansko,
Ki te dviga v blagost*

*V cvetno nedeljo najinega dotika: znak
Nedojemljiv določitvam, polnost slaveč.
Le ta preprih, naenkrat, od kod
Prihaja? Od kod toliko samote?*

*Odkrij me, vzemi
V resnični čaši, ustnici, ki
Obnavlja misterij telesa.
Objemi dušo, ki hlasta*

*In se veseli, ker umira
V noči, tebe polni. Skleda vonjav
Naju sedaj Enemu predaja
Brez imena, brez obrisa.*

*Udarja detel: od zunaj
Od znotraj. Odletelo bo okno.
Topim se na tvoji dlani
Sivi. V tvojem očesu*

*Ki me sanja - rojevam se:
V krožnici predsvitanja.*

Židovsko pokopališče v Sarajevu

*Kdor od vseh nas izgnanih, prijatelji, bo
prvi v Sarajevo
v Vrhbosno prišel
naj prinese smilja in bosilja
miru in veselja
na Kranjčevceve grob
in na staro Judovsko pokopališče
(s katerega so novi Skiti obdelovali mesto
po meri svoje praznine)
Naj pred Makovim popršjem
(če tudi to porušeno ni)
vsaj za hip
s stečkom okameni v
NE*

*uničevalcem domov in cerkvenih zvonikov
in čarobnih fontan
blizu hotela "Evropa"
kjer sva Rutha in jaz žilavko pila
in poljube lovila
skozi obročke dima tobaka
iz Hercegovine ...
Dlani me tvoje pečejo, Rutha,
sestra moja v pregnanstvu*

1992/93

Oni še kar naprej zborujejo

*Oni še kar naprej zborujejo
Imenitni včrejeni izrekajo razsodbe
Navzočim in tistim ki jih nikjer ni
(Ni obrambe pred za vedno zapisano obsodbo
Ki sama išče hrbet čelo ali srce človeka
Da bi si tam odpočila) oni izrekajo razsodbe
Spitani in spokojni se nasmihajo vstajajo
Trepljajo se po plečih prisrčno se šaliyo
Dvorana je izpraznjena vrata zaloputnjena
In medtem ko zvezde in glasovi bledijo
(Njihovi fantje vse to hitro uredijo)
So oni že v knjigah v zrakoplovih
Med ljudstvom sklonjenim nad brazdami
Med pomorščaki in gastarbajterji
Čisti vedri priljubljeni se pozibavajo*

*Na razprtih straneh Zgodovine
Pišejo brišejo pripisujejo prikrojujejo
Nazdravljajo po izrekanju razsodbe
Živim in mrtvim*

*Dokler to spoznavamo in izgovarjamo
Že čutimo kako tudi nas razpirajo
Kako povsem domače vstopajo v naše bitje v
naš dom*

*Tam prirejajo orgije sodijo in razsojajo
(V imenu vsesplošne ljubezni in dobrega)
Vsem bivšim sedanjim bodočim
Pa tudi nam samim*

In: v našem imenu

Zadnja večerja

*Nocoj kruh ne bo razlomljen
ker kruha ni
ker rok ni*

*Nocoj vino ne bo pito
ker vina ni
ker keliha ni*

*Nocoj jabolko ne bo razrezano
ker jabolka ni
ker noža ni*

*Nocoj sveča ne bo prižgana
ker sveče ni
ker svetlobe ni.*

*Nocoj ne bo radosti
ne poljuba
ne ljubezni*

*Nocoj se samo podgane gostijo
a nas ni
tako zelo nas ni*

Beseda o zemlji

*Ona je na veke vekov
Sluga si njenemu svetemu prahu
padaš
v jecklene roke*

*Povleci se vase
Dokler se ne dvigne Mrtvih glas*

*V njeni notranjosti se kotijo črvi
in se kadijo ugasli plameni
upornikov davnih
upornikov davnih
žená nikoli ljubljenih*

*Ona je na veke vekov
povleci se vase
pred njeno lakoto*

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da je tako imenovano "Vmesno poročilo", v katerem je Pučnikova komisija zbrala vse obsežno gradivo o povojnih pobojih v Sloveniji, še zmerom strogo zaupno in da je ne samo pod ključem, ampak da je spravljeno v trezorju pod alarmom, in da je trezor, kar je posebej čudno, v nekdanji stavbi centralnega komiteja Komunistične partije...
- da so vsa gospodinjstva v Sloveniji dobila evrokalkulator, ki ga je za lažje preračunavanje v evropsko valuto podarila Banka Slovenije...
- da bo prihodnje leto svetovno skavtsko gibanje proslavljalo stoletnico svoje ustanovitve ...
- da tiranski voditelj Severne Koreje Kim Džong Il, ki je odgovoren za nedavni atomski poskus njegove države, menda popije desetine litrov dragih uvoženih konjakov na leto...
- da so arheologi pri izkopavanjih v Jeruzalemu odkrili predor, ki naj bi bil vodil v bazen, ki ga je uporabljal za kopanje kralj David in drugi veljaki njegove dinastije...
- da sta v Ravenni, v baziliki sv. Frančiška ob Dantejevi grobnici, veleposlanik dr. Andrej Capuder in prof. Tatjana Rojc nastopila s prikazom Danteja pri Slovencih in da je dr. Capuder prebral en spev Božanske komedije v svojem slovenskem prevodu...
- da v Sloveniji živi okrog 700 medvedov in da se bo v lovski dobi, ki se je za rjavega medveda začela v oktobru, ta številka zmanjšala za sto primerkov te zverine, kakor je določilo pristojno ministrstvo...
- da je v madžarski protikomunistični revoluciji, do katere je prišlo leta 1956, bilo 2.600 mrtvih, 20.000 ranjenih, 20.000 obsojenih na zaporno kazen, 300 usmrčenih in 13.000 odpeljanih v taborišče...
- da je prevajalec Janko Moder, ki je umrl v visoki starosti 93 let sredi oktobra, pustil za sabo fantastični prevodni opus: 400 proznih del, 200 dram in 100 strokovnih knjig - poleg nekaj lastnih izvirnih del (na primer knjigo o vetrinjski tragediji, ki je njemu vzela brata)...

Antena

KNJIGA O "FOJBAH"

Rimska založba Editori Riuniti je oktobra natisnila novo študijo o povojnih pobojih v tako imenovanih "fojbah" ali kraških in istrskih brezni. Pod naslovom *La tragedia delle "foi-be"* jo je napisal zgodovinar Pierluigi Pallante iz Rima, znan po monografiji iz leta 1980 *Il PCI e la questione nazionale, Friuli-Venezia Giulia 1941–45*.

Pallante obravnava dogodke v luči zgodovine tržaškega delavstva in fašističnega zatiranja Slovencev, odnosa italijanskih komunistov do narodnega vprašanja, vojne drame v Jadranskem Primorju, stikov med slovensko in italijansko komunistično partijo, razmer ob osvoboditvi Trsta.

V drugem, dodatno zanimivem delu knjige pa objavlja 20 dokumentov, od Londonskega pakta iz leta 1915 do medvojnih izmenjav pisem med omenjenima partijama glede razmejitev.

Umetnost in glasba ob meji

V dvorani Nemškega dobrodelnega društva v Trstu so 19. oktobra predstavili dvojezični, slovensko-italijanski zbornik *Trst: Umetnost in glasba ob meji v dvajsetih in tridesetih letih XX. stoletja*. V njem je gradivo z lanskega mednarodnega simpozija, ki so ga prispevali Ivan Verč, Aleksej Kalc, Cristina Benussi, Janez Vrečko, Alessandra Tiddia, Peter Krečič, Ivano Cavallini, Aleksander Rojc in Primož Kuret. Zbornik je uredila Tatjana Rojc, izdala pa Glasbena matica v Trstu. Na predstavitvi je imel ob predsednici GM Nataši Paulin in deželni svetovalki Tamari Blažini osrednji poseg znani umetnostni kritik Philippe Daverio, po rodu iz Alzacije.

Komemoracija v Mozlju

Med komemoracijo 24. septembra.

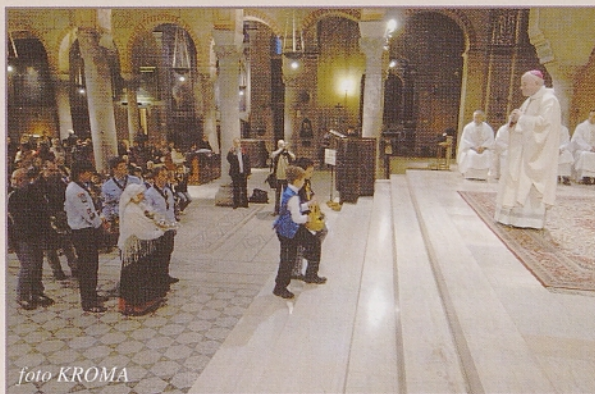
Veterani slovenske nacionalne ilegale, njihovi svojci in drugi, ki se spoštljivo spominjajo žrtev revolucije in državljanske vojne, so se 24. septembra zbrali v Mozlju, da bi počastili spomin pobitih soborcev in drugih žrtev komunizma iz

jeseni 1943. Med zidovi porušene kapele, ki so jo pred leti spremenili v spomenik, je maševal prelat Vinko Prestor. Spregovoril je sin nekdanjega predsednika Sokolskega vojnega sveta Vlado Bevc iz Kalifornije, ki je v Sloveniji ravno izdal očetove spomine. Kulturni program je oblikoval Tone Kuntner. Prisotna je bila tudi vojaška straža. Letos so seznam imen na plošči dopolnili z nekaj imen žrtev iz taborišč.

UMRL JE PINO MLAKAR

V Novem mestu je 30. septembra v 100. letu starosti umrl utemeljitelj slovenskega baleta Pino Mlakar. Rodil se je 2. marca 1907 v Novem mestu. Dejavni je bil v katoliškem mladinskem gibanju, študiral pa je pri Rudolфу Labanu v Hamburgu in Berlinu. Med študijem je tam spoznal ženo Pio Scholz (1910–2000). Od leta 1929 sta skorajda vedno skupno delala kot baletna plesalca, koreografa in pedagoga, najprej v Nemčiji in Švici, po vojni pretežno v Ljubljani, kjer je bil Pino Mlakar med drugim 25 let redni profesor na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo. V njunem opusu je več kot 50 baletov, od tega 12 celovečernih. Najbolj znani deli sta *Vrag na vasi* in *Lok*. Z ženo Pio je Pino Mlakar leta 1992 v nemščini izdal zgodovino baleta v Münchnu v dveh delih, sam pa je izdal še knjigi *Ples kot umetnost in gledališče* (1999) ter *Srečne zgodbe bolečina* (2005). Trikrat je prejel Prešernovo nagrado.

Hvaležnica

Hvaležnica v tržaški stolnici sv. Justa: prinašanje darov.

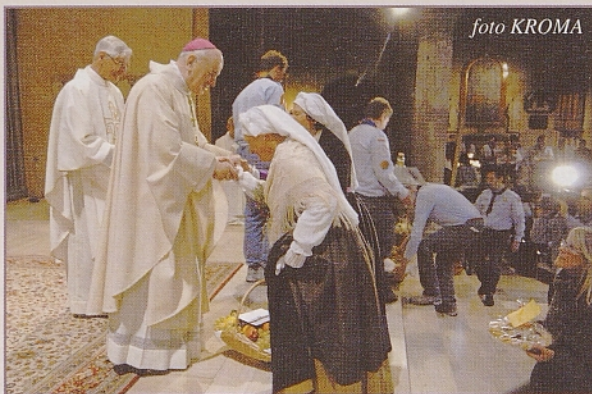

foto KROMA

V tržaški stolnici sv. Justa je bila 12. novembra v priredbi Slovenskega pastoralnega središča po ubranem pritrkovanju hvaležnica, ki jo je z glavnino slovenskih duhovnikov v tržaški škofiji daroval škof Evgen Ravignani. V pridigi je razmišljal o hvaležnosti, ki smo jo dolžni Bogu za darove zemlje, za stvarstvo in za družine, pri čemer se je v skladu s škofijskim pastoralnim programom spraševal o poslanstvu družine v sedanjih razmerah.

Pri maši so peli združeni zbori Zveze cerkvenih pevskih zborov pod vodstvom Edija Raceta, otroški pevski zbor Kraški cvet pod vodstvom s. Karmen Koren in skavtinje ter skavti. Opazne so bile tudi narodne noše in pa, seveda, prinašalci darov zemlje.

10. KNJIGA DOKUMENTOV

Arhiv Republike Slovenije je 12. septembra predstavil nekaj svojih novih izdaj. Med njimi je tudi zadnja, dodatna, deseta knjiga iz zbirke Dokumenti organov in organizacij narodnoosvobodilnega gibanja v Sloveniji (urednice: Marjeta Adamič, Darinka Drnovšek, Metka Gombač in Marija Oblak Čarni, letnica izida: 2005, naklada: 300 izvodov). Zbirka, ki je začela izhajati leta 1962, je do sedme knjige nosila zgovorni naslov Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji.

Z deveto knjigo je kronološko objavljane dokumentov, ki se je začelo z marcem 1941, doseglo čas kapitulacije Italije 8. septembra 1943. Izboje kasnejših, še veliko številnejših dokumentov naj bi objavljali tematsko, ne več kronološko.

V deseti knjigi pa so urednice objavile dodatnih 141 dokumentov za obdobje januar 1942 – september 1943, ki so jih arhivi pridobili že po objavi posameznih knjig, ali pa jih uredništvo prvotno ni sprejelo v zbirko, ker so bili že objavljeni v dveh drugih zbornikih, vendar dejansko spadajo v to zbirko. V vseh desetih knjigah sta tako objavljena skupno 1.602 dokumenta s popisi in z opombami.

ZBORNİK O GORICI

V Goriški državni knjižnici so 7. novembra predstavili zbornik L'identità plurale, Storia, cultura e società a Gorizia. Gre za gradivo z mednarodnega posveta, ki ga je aprila 2003 priredila nova goriška občinska uprava, nezadovoljna z enostranskimi podarki, s katerimi se je prejšnja uprava spomnila 1000-letnice Gorice. Večjezično knjigo v italijanščini, slovenščini, nemščini in furlanščini je uredil odbornik za kulturo Claudio Cressati. Med avtorji so tudi Slovenci.

NEKROPOLA V FINŠČINI

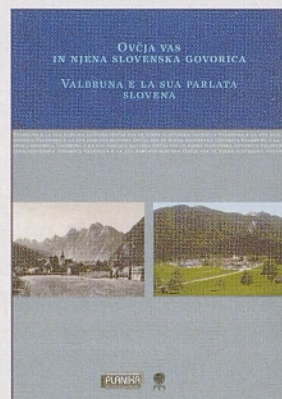
Vodja finske založbe Mansarda, prevajalec Kari Klemelä, je prevedel v finščino in izdal najbolj znano delo tržaškega pisatelja Borisa Pahorja Nekropola.

ARHITEKTI IN GRADBENIKI

V Mariboru je bila oktobra 2. konferenca slovenskih arhitektov in gradbenikov v priredbi Svetovnega slovenskega kongresa. Uvodno predavanje je imel arh. Boris Podrecca z Dunaja.

Ovčja ves

V Ovčji vesi so 26. oktobra predstavili dvojezično knjigo Slovenskega kulturnega središča Planika in ZRC SAZU *Ovčja vas in njena slovenska govorica*. Gre za gradivo z raziskovalnega tabora v Kanalski dolini leta 2003, ki sta ga zbrali in uredili Nataša Komac in Vera Smole. O publikaciji so spregovorili predsednik SKS Planika Rudi Bartaloth, župan Aleksander Oman, urednica Nataša Komac in profesor na videmski univerzi Roberto Dapit.

SREČANJI V KOMNU IN ŠKRBINI

Predstavitev Simčičevih spominov v Komnu. Od leve: komenski župan Uroš Slamič, avtor Stanislav Simčič, časnikar Ivo Jevnikar. (Foto: Tina Čič, Primorske novice)

povezovalka Anka Godnik, flavtistka Anja Colja in otroški zbor osnovne šole iz Komna pod vodstvom Andreje Rustje. Po pozdravu komenskega župana Uroša Slamiča in polaganju vencev so spregovorili bivši padalec Ciril Kobal, predstavnik vodstva Zveze borcev, bivši veleposlanik v Rimu Marko Kosin, ameriški in britanski veleposlanik, angleški veteran in pobudnik komemoracij v Škrbini John Earle ter bivši član ameriške misije v Sloveniji Bob Plan.

Na predvečer komemoracije je bilo v Kulturnem domu v Komnu javno srečanje z nekdanjim padalcem in partizanom Stanislavom Simčičem ob njegovi nedavni 90-letnici ter ob izidu njegovih spominov *Mojih 90 let*. Na večeru so spregovorili župan Slamič, časnikar Ivo Jevnikar, z živimi in podrobnimi spomini pa zlasti sam Simčič.

Letošnja slovesnost v spomin na "primorske padalce" v Škrbini na Krasu je bila 10. novembra.

Najprej je v cerkvi sv. Antona daroval mašo za vse umrle za domovino vojaški duhovnik Milan Pregelj, sledila je svečanost pred spominsko ploščo na Fakinovi domačiji, ob kateri so bili častna vojaška straža, zastave Slovenije, Evropske zveze, Velike Britanije in ZDA ter nosilci praporov.

Med udeleženci so bili poleg veteranov, svojcev pobitih padalcev in številnih ljudi, ki do njih čutijo veliko spoštovanje, veleposlaniki Velike Britanije Tim Simmons, ZDA Thomas Robertson in Nizozemske John C. M. Groffen ter bivši britanski veleposlanik v Ljubljani David Lloyd. Kulturni program so oblikovali

UMRL BIOLOG MIROSLAV ZEI

Dne 1. novembra je umrl svetovno znani slovenski morsk biolog prof. Miroslav Zei. Pokopali so ga v Drnišu pri Zadru. Rajni znanstvenik se je rodil 25. julija 1914 v Nabrežini, šolal pa se je v Mariboru, nakar je diplomiral in doktoriral iz biologije v Ljubljani. Deset let je služboval na oceanografskem inštitutu v Splitu, nato je bil direktor Inštituta za morsko biologijo v Rovinju, prvi direktor Inštituta za morsko biologijo ljubljanske univerze ter direktor morske biološke postaje v Piranu. Sočasno je od leta 1948 predaval na ljubljanski univerzi in marsikje nastopal kot gostujoči profesor, vodil pa je tudi celo vrsto ribiških in drugih projektov FAO in Združenih narodov v Afriki in Sredozemskem morju. Znan je postal po odkritju menjave spola pri ribah kostnicah in drugih študijah, ob znanstvenem delu pa je bil zelo ploden in učinkovit pisec poljudnoznanstvenih del. Prejel je vrsto nagrad in odlikovanj, nazadnje je bil lani razglašen za častnega doktorja Univerze na Primorskem.

UMRLI STA SESTRI ANDREJA URŠIČA

V Kobaridu sta v kratkem zaporedju umrli predstavnici znane Jeronove družine, sestra tigrovca in radijskega napovedovalca v Trstu Rudija Uršiča ter časnikarja in publicista Andreja (Slavka) Uršiča, ki so ga leta 1947 agenti komunistične tajne službe ugrabili ter prepeljali v Ljubljano, kjer je izginil, tako da še danes ne vemo, kako, kdaj in kje je umrl.

V noči na 12. november je doma umrla upokojena učiteljica Vera Uršič. Rodila se je 9. oktobra 1922 kot sedmi, zadnji otrok v družini. Pred njo so se rodili Rudi, Andrej, Ana, Vida, Mara in Anton, ki edini še živi. Po padcu fašizma je v Kobaridu ustanovila slovensko šolo, česar se je z besedo in s pesmijo na pogrebu hvaležno spomnil eden izmed domačinov.

Že pred tem, 16. septembra, pa je doma umrla Mara Uršič, rojena 12. septembra 1915. Skupaj s sestro je bila obzirna, a jasna pričevalka svetlih likov in težkih časov, o čemer govori tudi spominska plošča na domu Jeronovih, ki jo je Društvo TIGR postavilo pred petimi leti.

UMRLA S. JUSTA DOLHAR

V Gorici, kjer je delovala skoraj 60 let, je v 78. letu svojega redovniškega življenja 3. novembra umrla Marijina bolniška sestra Justa Dolhar. Rodila se je 12. oktobra 1910 v Trstu v znani Dolharjevi družini kot Rozalija. Leta 1928 je v Ljubljani stopila v Družbo Marijinih sester čudodelne svetinje, ki se posveča zlasti duhovni in telesni pomoči bolnikom na domu. Pot jo je deset let kasneje vodila v Osijek, nato v Ljubljano, Trst, leta 1949 pa v Gorico, kjer je postavila temelje za tamkajšnjo redovno skupnost, ki ima svoj sedež na Korzu. Prizadevala se je za prisotnost sester tudi v Sloveniku v Rimu in v Argentini.

PREMIERA SSG

Slovensko stalno gledališče v Trstu je novo sezono začelo v sodelovanju s Slovenskim narodnim gledališčem Nova Gorica. Premiera prvega abonmajskega dela, Evripidovih Bakchant v režiji Vita Tauferja, je bila 20. oktobra. Za glasbo, ki so jo izvajale znane pevke, je poskrbel Saša Losić.

Društvo slovenskih izobražencev stopilo v novo sezono

Veronika Lokar, Edi Žerjal in Aleksij Pregarc (levo); teolog dr. Edi Kovač ob 100-letnici rojstva dr. Antona Trstenjaka (na sredi); časnikar Mitja Volčič (desno).

Društvo je svojo redno sezono ponedeljkovih srečanj začelo v ponedeljek, 2. oktobra s predstavitvijo umetniške mape z grafikami Edija Žerjala in pesmimi Aleksija Pregarca, ki letos praznuje svojo sedemdesetletnico. Mapa je izšla pri goriški Mohorjevi družbi in ob podpori Sklada Polojaz. Pri predstavitvi so poleg avtorjev sodelovali še Magda Jevnikar, Marko Tavčar in glasbenika pianistka Tamara Ražem in bas baritonist Damjan Locatelli. Naslednji

Pisatelj Boris Pahor (levo) in pogled v dvorano med predstavitvijo njegove knjige "Trg Oberdan".

ponedeljek, 9. oktobra so v Peterlinovi dvorani v okviru Dvanajstih koroških dnevov na Primorskem odprli slikarsko razstavo Tane Prušnik. Ob njej je za literarno branje poskrbel koroški pisatelj Jože Blajs. V ponedeljek, 16. oktobra je bila v društvu okrogla miza ob izidu monografije dr. Sama Kristena

Andrej Bratuž 70-letnik

V Gorici je 27. novembra obhajal 70-letnico upokojeni profesor filozofije in ravnatelj učiteljskega, publicista, glasbenik in politični delavec prof. Andrej Bratuž. Jubilar je bil 20 let občinski svetovalec v Gorici, a tudi občinski odbornik, deželni predsednik in tajnik Slovenske skupnosti. Pri tedniku Novi glas pa je glavni urednik.

POTI SPRAVE IN MIRU

Združenje Concordia et Pax je sredi oktobra na svojih Poteh sprave in miru ponovno obiskalo dve prizorišči trpljenja in nesporazumov ob slovensko-italijanski meji, tokrat v Brdih.

Najprej so se udeleženci, med katerimi so bili koprski škof msgr. Metod Pirih in politiki z obeh strani meje, podali v Peternel, kjer so nacisti maja 1944 zažgali 22 živih domačinov. Nato so se v kraju Bosco Romagno spomnili 19 italijanskih partizanov skupine Osoppo, ki so jih februarja 1944 pobili rojaki iz garibaldinske enote.

Dr. Drago Štoka, Bruno Volpi Lisjak in inž. Franco Cossutta (levo); ravnatelj Marjan Kravos (desno).

“Meje in misli: dileme slovensko hrvaške razmejitve v Istri v vojaškem, političnem, diplomatskem in obveščevalnem metežu druge svetovne vojne”. Poleg avtorja sta na predstavitvi sodelovala še Peter Kovačič-Peršin za izdajatelja Društvo 2000 in prof. Janez Stergar za Inštitut za narodnostna vprašanja. Te-

den kasneje, 23. oktobra, je ob 100-letnici rojstva dr. Antona Trstenjaka predaval dr. Edi Kovač na temo “Nenavadni Trstenjak”. Zadnji ponedeljek v mesecu oktobru je bilo v DSI srečanje s časnikarjem Mitjo Volčičem ob izidu njegove knjige “1956. Kruščev proti Stalinu”. 6. novembra je Društvo slovenskih izobražencev v sodelovanju s Slovenskim klubom posvetilo večer pisatelju Borisu Pahorju ob izidu njegove zadnje knjige “Trg Oberdan”. Tudi naslednji ponedeljek, 13. novembra, je bil posvečen izidu nove knjige: o pravkar dotiskanem delu “Vonj po morju” kap. Bruna Volpija Lisjaka sta govorila predsednik

Kulturnega društva Ribiški muzej inž. Franco Cossutta in Drago Štoka. V ponedeljek, 20. novembra, je bil na vrsti diskusijski večer, ki ga je uvedel ravnatelj Marjan Kravos, na temo “Kako ohraniti slovensko šolo v mestnem jedru”. Zadnji ponedeljek v novembru je bil spet posvečen aktualni temi in novi knjigi iz zbirke belih priročnikov, ki jih izdaja Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček. Govor je bil o knjigi dr. Andreja Berdona “Nujnost in upravičenost zajemčenega zastopstva.” Pri večeru sta sodelovala poleg avtorja še Rafko Dolhar in Ivo Jevnikar.

P. Kovačič-Peršin, S. Kristen, I. Jevnikar in J. Stergar.

SIMPOZIJ O ANTONU KOROŠČU

V Kulturnem domu Matije Gubca v Sv. Juriju ob Ščavnici je bil 6. in 7. oktobra simpozij o duhovniku in politiku dr. Antonu Korošču, ki se je leta 1872 rodil v bližnjih Biserjanah. Njegovo življenje in delo je na pobudo mariborske univerze in domače občine obravnavalo 25 zgodovinarjev.

Pred cerkvijo so tudi odkrili prvi kip Korošču v Sloveniji. Gre za delo kiparja Darka Golije. Ob odkritju so spregovorili predsednik slovenskega parlamenta France Cukjati, minister Janez Podobnik in murskosoboški škof Marjan Turnšek.

Mario Maganja 90-letnik

foto KROMA

Tržaški fotograf in fotoreporter Mario Maganja (tako, in ne Magajna, se dejansko piše njegov kriški priimek in zadnja leta sam želi, da bi se to upoštevalo) je 12. oktobra dopolnil 90. leto. Od leta 1945 do upokojitve je bil zaposlen na Primorskem dnevniku. Iz njegovega arhiva 300.000 fotografij pa še vedno nastajajo dragocene tematske razstave.

SKRIVNOST KOMINTERNE

Dr. Silvin Eiletz, ki je leta 2001 pri celovski Mohorjevi izdal knjigo Zgodovina neke kolaboracije: boljševiki in Nemci 1914–1918, je pri isti založbi izdal novo zgodovinsko knjigo, ki temelji na zdaj dostopnih ruskih arhivskih virih. Njen naslov je Skrivnost kominterne.

80-LETNICA TEDNIKA VITA CATTOLICA

V Vidmu so 13. oktobra zelo slovesno praznovali 80-letnico vplivnega nadškofijskega tednika La Vita Cattolica. Od leta 1999 je njegov glavni urednik naš rojak iz Benečije, časnikar Ezio Gosgnach.

48. CECILIJANKA V**KULTURNEM CENTRU LOJZE BRATUŽ**

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici je bila 18. in 19. novembra v priredbi Zveze slovenske katoliške prosvete 48. revija pevskih zborov Cecilijanka. Nastopilo je 18 skupin z Goriškega in Tržaškega, iz matične Slovenije, Benečije, Kanalske doline, Koroške in italijanskega oz. furlanskega sosodstva. Na prvi večer je udeležence nagovorila Damijana Čevdek, medtem ko je na drugem koncertu pozdravila predsednica ZSKP Franka Padovan, ki je tudi poudarila, da so zbori svoje nastope posvetili 100-letnici smrti Simona Gregorčiča.

33. ZBOROVANJE**SLOVENSKEGA ZGODOVINARJEV**

V Kranju je bilo 19. in 20. oktobra 33. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije, ki so mu dali skupni naslov Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino. To je tudi naslov zbornika na 370 straneh, ki vsebuje celotno gradivo (30 referatov z znanstvenim aparatom) in je bil na voljo že na zasedanju. Gre za 32. zvezek Zbirke Zgodovinskega časopisa, ki sta ga uredila Mitja Ferenc in Branka Petkovšek. Na zborovanju pa so še dodatno obravnavali učne načrte zgodovine in predstavili nove doktorate iz zgodovinskega.

Spomenik Simonu Gregorčiču

V Ljudskem vrtu v Gorici, nedaleč od Trgovskega doma na Verdijevem korzu je bila 21. oktobra velika in dolgo pričakovana slovenskost, krona številnih letošnjih proslav: odkrili so spomenik pesniku Simonu Gregorčiču ob 100-letnici smrti. Doprnski bronasti kip, delo Silvana Bevčarja, na podstavku iz repenskega kamna z dvojezičnim napisom je odkril takratni kobariški župan Pavel Gregorčič, blagoslovil pa goriški škof vikar msgr. Oskar Simčič. Spregovorili so: predsednik slovenske konzulte pri goriški občini, ki je bila skupno s slovenskimi organizacijami nosilec te

pobude, Igor Komel, občinski odbornik Claudio Cressati, univ. prof. Lojzka Bratuž in urednik tednika Voce Isontina duhovnik Andrea Bellavite. Gregorčičeve poezije sta recitirala Barbara Rustja in Jan Leopoli. Nastopili pa so še godba Kras pod vodstvom Patricka Quaggiata, združeni moški zbori pod vodstvom Bogdana Kralja in 250-glavi združeni mešani zbor pod vodstvom Hilarija Lavrenčiča.

Vseh Gregorčičevih proslav, ki so se zvrstile in se še vrstijo v naših krajih, sploh ni mogoče navesti.

Trajno sled bo imela izdaja zbirke zborovskih skladb na Gregorčičevo besedilo Mojo srčno kri škropite, ki jo je uredil Patrick Quaggiato, izdala pa Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici. Predstavili so jo 17. oktobra v Kulturnem centru Lojze Bratuž, kjer je več skladb izvedel mešani zbor Podgora pod vodstvom Mirka Špacapana, po pozdravu predsednice ZSKP Franke Padovan pa sta spregovorila prof. Adrijan Pahor o Gregorčiču, urednik pa o zbirki.

Proslave je 26. novembra nekako zaokrožila maša zadušnica za pesnika in duhovnika Simona Gregorčiča točno na stoletnico pogrebne maše in v isti cerkvi na Travniku v Gorici. Somaševanje je vodil goriški nadškof msgr. Dino De Antoni, pridigal pa je koprski škof msgr. Metod Pirih.

Med govorom prof. Lojzke Bratuž.

Kobariški župan Pavel Gregorčič odkriva spomenik.

SPOMIN NA PROF. ULAGO

Ob 100-letnici rojstva telovadca, športnega pedagoga in publicista prof. Draga Ulage so 19. oktobra v Ljubljani predstavili knjigo, ki jo je o njem napisal zaslužni profesor Fakultete za šport ljubljanske univerze dr. Rajko Šugman, naslednjega dne pa so mu v Rimskih Toplicah odkrili spominsko ploščo. Ta vrhunski športnik, ki se je rodil 22. oktobra 1906 na Globokem pri Rimskih Toplicah in je umrl v Ljubljani 6. oktobra 2000, je zrasel pri Orlu, bil pa je prvi Slovenec, ki je dosegel visokošolsko izobrazbo učitelja telesne kulture v Berlinu. Postal je pobudnik športne kadrovske šole v Jugoslaviji, radijski športni časnikar, predavatelj, vodilni strokovnjak na področju ljudskega športa in rekreacije za starostnike ter ploden publicist.

SLOVENC V LAŠKEM

V spomin na rajno predsednico Bernardko Radetič Mučič je društvo Tržič objavilo lanski zbornik o Slovencih v Laškem - z izpopolnjeno vsebino - v italijanskem prevodu z naslovom Sloveni nel territorio di Monfalcone. Knjigo je uredil Vlado Klemše.

NOVA KNJIGA MITJE VOLČIČA

Časnikar in publicist, predavatelj na videmski univerzi in nekdanji glavni urednik televizijskih dnevnikov na I. omrežju RAI Mitja Volčič je pri založbi Sellerio objavil novo knjigo v italijanščini, posvečeno pomenu leta 1956 v Evropi in svetu. Njen naslov je 1956: Krusciov contro Stalin. Med slovesnostjo na goriškem gradu pa mu je videmska univerza podelila naslov svojega častnega doktorja.

UMRL JE PREVAJALEC

JANKO MODER

Po hudi boleznii je 20. oktobra umrl v Ljubljani nestor slovenskih prevajalcev prof. Janko Moder. Dokler ga 24. septembra niso zadnjič sprejeli v Klinični center, je trdo, a navdušeno delal. Nazadnje je hotel zaokrožiti svoje prevajanje Janeza Vajkarda Valvasorja.

Janko Moder, ki se je rodil 8. maja 1914 v Dolu pri Ljubljani, je študiral v Škofovih zavodil, leta 1939 pa je v Ljubljani diplomiral iz slavistike. Opravljal je vrsto služb, saj je bil srednješolski profesor, dramaturg v gledališču, urednik pri Mohorjevi družbi in dosti kasneje pri Cankarjevi založbi, profesor na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo, svobodni prevajalec.

Poleg teh del pa je bil tudi bibliograf, esejist, lektor, pesnik in pisatelj, član Jezikovnega razsodišča in sourednik povojnih slovenskih pravopisov. Po vojni je bil devet mesecev zaprt, o čemer priča desetletja kasneje natisnjeni sonetni venec sonetnih vencev Sla spomina. Svoj pogled na državljansko vojno je lani predstavil v sicer pretežno dokumentarni knjigi Dr. Valentin Meršol in slovenski veliki teden.

Modrovo življenje pa je bilo zlasti prevajanje, saj je iz 20 jezikov prevedel več kot 400 knjig in 200 iger. Dolgo je bil predsednik Društva slovenskih književnih prevajalcev. Prejel je vrsto nagrad, zadnjo, nagrado Ustanove p. Stanislava Škrabca za življenjsko delo pa bi moral dvigniti v Hrovači na dan svojega pogreba, 25. oktobra.

ZORKO SIMČIČ 85-LETNIK

Pisatelj in esejist Zorko Simčič je 19. novembra živahen in ustvarjalen obhajal 85-letnico.

Naša založba Mladika mu je v slovenski in italijanski izdaji pod naslovom Rimske zgodbe objavila tri starejše črtice in novelo s spremeno besedo Marije Cende.

V knjigarni Mohorjeve v Ljubljani pa so v Simčičevi prisotnosti 20. novembra predstavili dve novi zbirki njegovega literarnega in publicističnega dela. Črni tekač je nova, izpopolnjena izdaja Odhujenih stopinj iz leta 1993. V knjigi je izbor kratke proze in esejev iz emigrantskih let 1946–91. Spremno besedo je napisal Mitja Čander, opombe k objavljenim delom pa sam avtor. Pod naslovom Skozi razpetosti pa je France Pibernik uredil izbor Simčičeve publicistike iz let po povratku v Slovenijo (1996–2006).

PREKO MEJ

Za utrditev skupnega slovenskega kulturnega prostora so kulturne zveze Slovencev iz Italije, Avstrije in Madžarske pripravile skupno prireditev Preko mej. Najprej so jo 10. novembra predstavili v Ljubljani, sledile so oz. še bodo ponovitve v Pliberku, Trstu, Mariboru in Monoštru.

BORŠTNIKOV PRSTAN

Na 41. Borštnikovem srečanju v Mariboru je Borštnikov prstan prejel mariborski dramski igralec Peter Terovšek. Veliko nagrado pa so podelili uprizoritvi Fragile! Tene Štivičić v izvedbi Slovenskega mladinskega gledališča iz Ljubljane in režiji Matjaža Pograjca.

40. Pesem jeseni

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je 26. novembra v Boljuncu priredila svojo 40. Pesem jeseni (nekoč Revijo cerkvenih pevskih zborov), posvečeno 100-letnici smrti pesnika Simona Gregorčiča in 50-letnici smrti skladatelja Marija Kogoja. Nastopilo je 8 tržaških zborov. Udeležence je nagovoril predsednik ZCPZ Marko Tavčar (na sliki, foto KROMA).

DVANAJSTI KOROŠKI DNEVI NA PRIMORSKEM

Nastop Fantov izpod Grmade v Devinu.

Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta že skoraj četrto stoletje gojijo intenzivne kulturne stike na področju ljubiteljske kulture. Vsako leto se sredi meseca oktobra odvija teden primorske kulture na Koroškem oziroma koroške kulture na Primorskem. Letošnja izmenjava je potekala od 8. do 15. oktobra na Primorskem. To so letos bili že 12. tako imenovani koroški dnevi na Primorskem, ki so imeli v gosteh razne koroške skupine.

PRIREDITVE NA TRŽAŠKEM

Prva prireditev je bila v nedeljo, 8. oktobra, v sprejemnem centru Gledališča "France Prešeren" v Boljuncu. Knjigo *Po sledih tamburaštva na Koroškem* so predstavili Nužej Tolmajer ter avtorja Vlasta Lokar in Hanzi Gabriel. Prireditelj je bil Mladinski dom Boljunec.

V ponedeljek, 9. oktobra, so tudi redni kulturni večer Društva slovenskih izobražencev posvetili Koroški. Odprli so slikarsko razstavo umetnice Tanje Prušnik. Njo pa je spremljal še na Tržaškem že znani pisatelj Jože Blajs, ki je pred leti prejel za svoj roman literarno nagrado Vstajenje.

V petek, 13. oktobra, je bilo na sedežu zbora Fantje izpod Grmade v Devinu glasbeno srečanje, na katerem so predstavili glasbeno zbirko tržaškega skladatelja Silvestra Miheliča, ki je svoje življenje zaključil na Koroškem. Zbirko so predstavili Nužej Tolmajer, Jasna Nemec Novak in Ivo Jelerčič. Pri organizaciji večera sta sodelovala zbor Fantje izpod Grmade in Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta.

Zadnja prireditev na Tržaškem je bila v nedeljo, 15. oktobra, v sklopu Devetega gledališkega vrtiljaka. V dvorani Marijinega doma pri Sv. Ivanu je z dvema predstavama nastopila Lutkovna skupina Navihanci iz Celovca z igrico *Zmaj Baj Baj*.

Pisatelj Jože Blajs in slikarka Tanja Prušnik.

Nastop zborov in orkestra v goriški stolnici.

PRIREDITVE NA GORIŠKEM

Prva v nizu prireditev dvanajstih koroških dnevov na Primorskem v Gorici je bila v torek, 10. oktobra. V Kulturnem centru Lojze Bratuž je lutkovna skupina iz Celovca dvakrat nastopila z igrico *Zmaj Baj Baj*.

V četrtek, 12. oktobra, je bila v galeriji Ars na Travniku odprta slikarske razstave umetnice Christine Zeichen.

V petek, 13. oktobra, je v Sedejevem domu v Števerjanu nastopila gledališka skupina SPD Danica iz Šentprimoža s predstavo *Goli pianist ali Mala nočna glasba*.

V nedeljo, 15. oktobra, pa je bil v stolnici v Gorici skupen nastop MePZ Lojze Bratuž iz Gorice in MePZ Sele, ki sta ob spremljavi članov Slovenske filharmonije izvajala Mozartovo mašo v C-duru za zbor in orkester. Gre za skupen projekt obeh zborov, ki ga bodo kasneje ponovili tudi na Koroškem.

To so glavne kulturne pobude, ki so jih letos priredile vse tri kulturne zveze iz Celovca, Gorice in Trsta. Poleg teh pa so bila še nekatera druga srečanja, kot na primer predvajanje filma *Po koroških poteh*.

Skoraj četrto stoletje koroško-primorskih kulturnih izmenjav se tako uspešno nadaljuje.

Ocene

KNJIGE

NIKO KURET PRAZNIČNO LETO SLOVENCEV

1. in 2. knjiga, 3. natis.
Ljubljana, Družina, 1998.

Niko Kuret se je rodil v Trstu pred sto leti. Leta 1917 se je preselil v Celje, kjer je končal gimnazijo, na ljubljanski univerzi pa je študiral romanistiko in primerjalno književnost ter diplomiral l. 1930; leta 1947 je diplomiral še iz etnografije z etnologijo. Doktoriral je l. 1956. Do l. 1954 je bil srednješolski profesor v Kranju in Ljubljani, nato pa je deloval do l. 1979 na Inštitutu za slovensko narodopisje SAZU, ko je kot znanstveni svetnik odšel v pokoj. Napisal je veliko razprav o slovenskih šegah, kot so trikraljevske igre in kolede, velikonočni kresovi, ljudske lutke, maske in drugo. Med pomembnejša dela sodijo monografije *Jaslice na Slovenskem*, *Slovenska koledniška dramatika* ter *Praznično leto Slovencev*, ki je prvič izšlo (1965-1971) v štirih delih. Za svoje delo je prejel številne nagrade v domovini in tujini ter bil dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Tretji natis knjige *Praznično leto Slovencev*, ki je izšlo v dveh knjigah, obsega skupaj 1248 strani. Tako za-

Vesele Božične Praznike
Božični motiv Maksima Gasparija.

jetna knjiga priča o dolgoletnem in naporsem zbiranju podatkov in sporočil o svetnikih in godovnih zavetnikih, o šegah in navadah med preprostim, večinskim kmečkim prebivalstvom, kar je v veliki meri veljalo za naše kraje pred sto in več leti, o praznikih in prazničnih časih itd. Čeprav se je struktura prebivalstva pri nas v zadnjih desetletjih močno spremenila, ostajajo ta izročila del narodove kulturne dediščine, iz katere raste prihodnost naše omike.

Knjiga je razdeljena v dva dela. V prvi knjigi sta obdelana obdobji pomladi in poletja, v drugi pa jeseni in zime. Knjiga pričinja s *pustom*, ki sicer nima svojega svetnika, a podobno Kurenta ljudje uvrščajo med prave svetnike v vse koledarje. Opisane so pustne norčije, ki so v različnih pokrajinah drugačne (Porabje, Prekmurje, Štajerska, Koroška,

Gorenjska, Dolenjska, Bela Krajina, Notranjska, Vipavska, Slovenska Istra, Goriška in Beneška Slovenija). Temu sledi opis postnega časa in del na poljih. Podobno so tudi v drugih letnih časih opisana kmečka dela, kot so setev in saditev ter košnja, žetev, mlatev in metev ter jesensko pobiranje pridelkov.

Posebne strani pa so v nadaljevanju namenjene pomembnejšim svetnikom (naj naštejemo samo najpomembnejše: sv. Jurij, sv. Jožef, ledeni svetniki, sv. Janez Krstnik, sv. Peter in Pavel, sv. Ciril in Metod, ki sta zavetnika ljubljanske nadškofije, vseh Slovencev in celo vse Evrope, sv. Rok, ki ga častijo skoraj povsod, sv. Miklavž, sv. Štefan itd.) in njihovim zaslugam za pridobitev tega statusa ter vremenskim napovedim, kot jih najdemo v Pratikah. Sledijo si vsi veliki cerkveni prazniki, kot so Cvetna nedelja in Velika noč, Binkošti, Telovo, Veliki in mali šmaren, Vsi sveti, Božič, Novo leto, sv. Trije kralji in Svečnica.

Kot že od prve izdaje dalje besedilo krasijo ilustracije Maksima Gasparija, to pot prvič v barvah.

Ciril Velkovrh

IRENA ŽERJAL KREDA IN HIJACINTE Mladika, Trst 2006

Čeprav že dolgo piše tudi prozo, je Irena Žerjal znana predvsem kot pesnica. Razlog za to, da se je še vedno drži prvotna etiketa, je morda v njenem odnosu do lastnega pripovedništva. Zdi se, kot da je svojo pripovedno dejavnost sama nekoliko zapostavljala, saj je svoja pesniška dela podpisovala s pravim imenom, prozo pa najraje psevdonimno objavljala v revijah (npr. v *Zalivu*, *Mladiki* ...).

Letos je izšel pri tržaški založbi Mladika njen novi roman *Kreda in hijacinte*, ki se v marsičem razlikuje od njene prejšnje proze. Če je bilo prej v njenih proznih delih močno občutiti lirsko naravo avtorice in njeno težnjo k frag-

Gasparijeve barvane ilustracije bogatijo knjigo.

mentarnosti, je v tem romanu več dogajanja in prepletanja človeških usod. Naslanjajoč se na osebno izkušnjo - prav tako kot ostali pripovedniki našega prostora in časa - je Žerjalova v zgodbi evidentirala motive človekove raznolikosti v času po drugi svetovni vojni. To je storila z nekim (zanjo) novim pristopom, ki ga je Ester Sferco v spremni besedi k romanu posrečeno imenovala "kandidovski pristop". Glavna oseba je Verka, dekle iz tržaške okolice, in čeprav je pripoved napisana v tretji osebi, so dogodki, osebe in stvari prikazani iz njene perspektive: najprej iz perspektive otroške naivnosti, nato pa iz perspektive njenega zapljljivega značaja. Zaradi te pripovedne perspektive se marsikdaj tudi med resne prizore in dialoge prikradeta humor in ironija.

Najtopleje je prikazan domači vaški mikrokozmos, razvalovan od vojnega dogajanja, a vendar spet usklajen pod skrbnim varstvom babice Karle. Kljub opozorilu ob koncu knjige, s katerim se pisateljica ograjuje od istovetenja z junakinjo in v katerem trdi, da si je krajevne značilnosti izmislila, v Verkini domači vasi zlahka prepoznamo Ricmanje in njihovo temperamentno prebivalstvo. Ob noni Karli plastično izstopa lik Verkinega očeta, ki v povojnem Trstu ne more dobiti službe, čeprav se je boril na strani zaveznikov. To je eden od tolikih absurdov, ki se Verki zaporedoma odkrivajo na njeni življenjski poti.

Naslednji mikrokozmos, v katerem se je znašla, je bila slovenska nižja in višja srednja šola v Trstu, ki jo je usmerila k literarnemu ustvarjanju. Zaslugo za to je imel profesor in pisatelj Turnšek, ki ga je Žerjalova v knjigi ljubiteljsko portretirala. Živahno je opisano tudi šolanje na klasični gimnaziji in liceju, druženje s prijateljicami in prijatelji ter zahtevna matura.

Vse to je vsebina prvega dela romana, ki zavzema natanko polovico strani v knjigi, kar daje slutiti premišljeno sestavo pripovedi. V drugem delu knjige se z Verko preselimo v Ljubljano. Tu se Verka vpiše na slavistiko in se navdušeno vživlja v novo okolje. Postopoma pa se ji začnejo razkrivati tudi senčne strani in Žerjalova zapiše: "Domovina seveda še zdaleč ni bila tako romantična, kot jo je bila pesniško doživljala ob prvih potovanjih čez mejo.". Večkrat se na primer izkaže,

da je kolegica, o kateri je Verka mislila, da ji je prijateljica, v resnici ovaduh. Moti jo tudi to, da jo imajo za inozemko, ker je zamejska Slovenka. Naleti pa tudi na prave prijateljice, kakršne so študentke agronomije iz njene soseščine, ki ji marsikaj razložijo o njej neznani stvarnosti na slovenskem podeželju in o oporečniku Pastuškinu. V slovenski prestolnici doživlja Verka črne in bele dni. Eno najlepših doživetij je ogled Smoletove drame Antigona, ob katerem avtorica zapiše: "Prvič, odkar je bila v Ljubljani, so bili vsi navdušeni in sproščeni, kot bi bil praznik."

Sredi razburljivega dogajanja v krogu literatov se med Verko in Pastuškinom splete ljubezenska vez. Zgodba seveda ne ostane skrita oblastem in Verka je poklicana na odgovor. Zdaj se mora Verka odločiti, kje in kako bo potekalo njeno nadaljnje življenje. Izbirati mora med kredo in hijacintami, med trdim delom za vsakdanji kruh in opojno sladkostjo umetniškega ustvarjanja, čeprav razumemo simboliko naslova, ki ga je avtorica izbrala za to svojo knjigo. Verka se odloči, da se bo vrnila domov, v zamejstvo in tam začela s poučevanjem, s "kredo" pač!

Na videz je to tipična zgodba generacije, ki je doživljala mladost v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja, vendar je zaradi imena avtorice na poseben način vznemirljiva in pomenljiva. Že Sfercova je v spremni besedi zapisala: "V romanu je vseskozi prisotna močna avtobiografska nota - kljub očitnemu prizadevanju, da bi nam marsikaj ostalo prikrito." Še dalje je šla Alenka Puhar v Sobotni prilogi Dela, ki je vzporedila literarno dikcijo in resnično usodo pisateljice. Iz literarnega besedila je iztrgala številne cita-

te s pričevanjso vsebino. Obenem pa zelo spodbudno zaključila svojo oceno z besedami, da bo Irena Žerjal zanesljivo "kos tudi nadaljevanju Krede in hijacint, ker nekako ne gre, da bi se zgodba takole nehala, s pohlevnim porazom in vdanostjo". Vsekakor je ta odziv pokazal, da je zadnja knjiga Žerjalove privlačno branje tudi za osrednjeslovenskega bralca.

Platnico, ki jo je oblikoval Matej Susič, krasí reprodukcija slikarja Borisa Zuliana.

Marija Cenda

LEKSIKON CERKVA NA SLOVENSKEM. ŠKOFIJA KOPER, 8. DEL. DEKANIIJA POSTOJNA, 1. IN 2. DEL.

Celje, Mohorjeva družba, 2006.

Razne organizacije in posamezniki so se že vrsto let trudili zbrati fotografije vseh cerkva v Sloveniji. To in še več bo končno uspelo založbi Mohorjeva družba iz Celja, ki je ob subvenciji Ministrstva za kulturo RS pričela z resnim delom.

Leksikoni cerkva na Slovenskem so vodniki po zgodovini in kulturni dediščini katoliških cerkva na Slovenskem. Njihov namen je predstavitev umetnosti v cerkvah in njihove zunanje arhitekture iz različnih obdobij njihovega nastajanja.

Opisi posameznih cerkva so v leksikonih zbrani po dekanijah, kakor so bile določene z zadnjo reformo cerkvenih meja pred letom 2000. Med njimi je v koprski škofiji enajst dekanij, v mariborski osemindvajset (v šestih naddekanijah) in v ljubljanski triindvajset (v šestih arhidiakonatih) ali skupaj dvainšestdeset dekanij. V uvodnem delu vsake knjige je objavljena zgodovina dekanije, v nadaljevanju pa pregled sakralne umetnosti na tem področju.

Cerkve in druge pastoralne enote vsake dekanije so razvrščene po abecednem vrstnem redu župnij. Opisana je zgodovina, lega in floris, zunanjsčina in popolni opis notranjih umetnostnih spomenikov. Natisnjene pa bodo tudi fotografije zunanjsčine vseh cerkva. Ob koncu vsake knjige bodo objavljena tudi kazala umetnikov, umetnostnih obrtnikov in delavnic, ki so izdelali popisana umetniška dela v cer-

Vsaka
slovenska
družina
ima na mizi
MLADIKO

kvah, kazala zavetnikov cerkva in oltarjev ter ikonografsko kazalo popisanih podob.

Knjige bodo izhajale po takem vrstnem redu, kot bodo njihovi avtorji pripravljali besedni in slikovni material.

Doslej je izšlo že sedem knjig, ki vsebujejo podatke za cerkve petih dekanij, in to so: Vipava (2 knjigi), Gornji Grad, Žalec, Šempeter pri Gorici ter pred kratkim še Postojna (2 knjigi). V slednjih dveh knjigah je v trinajstih župnijah (Hrenovice, Košana, Matejna vas, Orehek pri Postojni, Pivka, Postojna, Slavina, Studeno, Suhorje, Šmihel, Trnje, Ubelsko in Zagorje) opisanih trinajst župnijskih cerkva, sedeminštirideset podružničnih cerkva, dve kapeli in ena pokopališka kapela. Po tri cerkve so posvečene sv. Juriju, sv. Lovrencu, sv. Nikolaju in sv. Petru, štiri sv. Trojici in največ Mariji Devici, sedem cerkva.

V njih so največ del prispevali naslednji umetniki in skupine: stavbar in kamnosek Janez Sever (13), podobar Janez Vurnik ml. (10), Notranjska rezbarska delavnica (8), kamnosek Matija Bitenc, slikar Tone Kralj in kipar Francesco Robba (po 7), slikar Andrej Herrlein, slavinski mojster in slikar Štefan Šubic (po 6) ter kipar Alojzij Götzl in slikar Simon Ogrin (po 5).

Za gradnjo največ sakralnih objektov so zaslužni Janez pl. Krstnik Fabris in Frayenthöll (12), Leonard Mohorič (9) in Janez pl. Rampeli (18).

Ciril Velkovrh

DAVID BANDELLI RAZPRTI SVETOV Mladika, 2006

David Bandellija poznamo kot zapisovalca literarnih esejev, kot avtorja besedil priložnostnega značaja, kot sodelavca radijskih oddaj, nenazadnje tudi kot pesnika, ki je letos objavil svojo drugo pesniško zbirko z naslovom **Razprti svetovi**. Pod ta naslov je pesnik uvrstil svojo verzno izpoved, preko katere razkriva mladostniško razmerje do izbrane predmetnosti, ki jo tvorijo kolesarske poti, utrinki iz študentskega življenja, srečanja v knjižnici ali večerna sedenja ob pisalni mizi. Ob zapisovanju pojavov iz vsakdana pa se pesnik obrača navznoter, ko skuša v svetu zunanosti zagledati tudi samega sebe. V zapisih o stvarnih obstojanjih so zarežane neke razprtosti,

skozi katere zdrsi zavest v iracionalne sfere nevarnih globin; tam se doživlja intenzificirajo, katarzično sperejo in se zgodijo zares, kajti prežete so s pravimi smisli in s tistimi cilji, ki presejajo čas in prostor in vodijo izbrance naravnost v obljubljeno deželo harmonij. Vendar pot do pristnega duhovnega jedra je lahko pogubna, saj se v notranjosti sproščajo neusmiljene bitke, ki razvezujejo čustva, obračajo misli, razstavljajo doživlja in požirajo vitalne sile. Pesnik se v te dimenzije nikdar dokončno ne poda in se raje oklepa mimetičnih struktur vsakdana, čeprav nikoli ne more dokončno prečrtati vednosti o neki drugi duhovni razsežnosti, ki ga vselej privlači, ko neprestano odseva kontraste, vznemirja z namigi, izrisuje neopazna ozadja in v tihih tonih šepeta resnice. Pri kritih utripov bivanja pesnik ne zanika in čeprav, le za hipec, jim prisluhne, ko po malem pronica med nevidnosti in se z lahnim dotikom vgrezne med dvoumljivosti, zagradi rahle slutnje, zajame besede iz potlačene govorice, dokler se hoteno odmakne in se spet oklene vidljivosti.

Med motive iz vsakdana nasuje torej pesnik drobce iz intimnega zatišja, o njih pripoveduje s skopo in zadržano besedo, ko jih oklepa v komaj opazne podobe, ki postanejo v verzih obzirne nosilke duhovnih znamenj. V pesmi Opazovanje predstavlja pesnik duhovna zrnca kot vlakna neopredeljivosti, kot redke poglede v nebo in kot kratko postajanje v svetu tišine. Ob tem pa ugotavlja, da na take življenjske podrobnosti nismo vajeni in jih zato vselej spregledamo, ko raje celo stojimo v vrsti za nakup žitirih zimskih gum.

Zaradi čepenja v površnih legah bivanja, zaradi posedanja med rečmi in njihovimi funkcijami, človeka napadejo neizživete grenkobe, ki se prelevijo v moreče tesnobe. Napeto stanje duha vzdržuje občutek minljivosti, ki spreminja človeka v bežeče bitje. Beg ustvarja prijetne sugestije, pokaže se kot pozitivna in nujna sprememba, ustvari iluzijo premikanja, prepleta brezpomenske zvoke, oklesti stvarjem obliko in vtiša barvo, da materialnost v hitrosti zadobi urejeno podobo. Toda občutek premikanja ostane navsezadnje le privid in subjekt je v svojih mehaničnih gibljivostih skoraj negiben. Pa vendar se trudi: zasleduje razpo-

tegnjene niti, prisluškuje odmevom neizrečenosti, nagovarja zamujene sledi in se podreja ponovitvam. Tako se lirski junak v pesmi Molčeča pajčevina znajde na zasneženi poti in se zapleta v pajčevinaste niti, ki razpirajo duhovne mreže, v katerih pa glavni lik ne najde svoje. Prav zato mora hojo po zasneženi poti ponoviti. Še enkrat ga v pesmi Levitve pesnik postavi na isto cesto, kjer spet išče nitko iz prejšnjega tedna, da bi jo končno utrgal. Pri tem so razlike minimalne, neznatne, povsem vezane na trenutno perspektivo. Že odbrano knjigo poezij je zamenjala knjiga o priložnosti in skušnjavi. Krhek sneg talijo prvi topli žarki, zapiski za sošolko so ostali doma. Vendar čez prizor grozeče zadiši po pomladi in neustavljivem minevanju. Čas se ovija prek človeka v serpentinah, požira blodeče razvihrane sanje, izmika izrisana življenja, opušča načrte, odbija pridobljena spoznanja in grozi s povprečnostjo, s propadlostjo, s pozabo. Tako se dogodki zlomijo že na začetku, združijo se s strahom, da se ne bodo nikdar popolnoma uresničili. Lirski subjekt pa obstane na poti sam in v svoji zapuščenosti goji propala hrepenenja po orlovem letu nad oblaki. Iz osamljenosti se skuša pesnik pognati v dimenzijo drugega, ko odpira položaje prvinske dvojine. Zato v verzih poišče stik z neimenovano, jo povabi, naj sede zraven, si zaželi, da bi prisluhnila njegovemu dihanju in prekinila dušljivo pot osamljenca.

Svojo intimno izpoved spušča pesnik David Bandelli skozi ozke razprtosti. Na rahlo zabeleži nekatere disonance in jih vsili urejeni podobi sveta. Vendar pod uglasenostjo tlijejo zadržana vrenja, ki počasi pronicajo v rime. Ta osrednja razklanost se postopoma razleze na vse vsebine, prodira v opise iz vsakodnevnosti, se dotika vzvišenih razmišljanj o kovanju verzov, se zapisuje kot želja po odnosu s sočlovekom, vzkipi ob novem rojstvu, se razmiga ob papeževem odhodu, meditira o božjih načrtih, se zamori ob lastni osamelosti in prenese zadržanosti na celotno generacijo. Pesniško pero Davida Bandellija upesnjuje stvari gibčno in prožno, kot vodni drsalec se vrti na vse strani po gladini vaške mlake, da v poletni sopari razburka kalnost gostih voda, dokler brez pravega razloga odleti drugam.

Vilma Purič

Versko življenje Slovencev v Belgiji in na Nizozemskem (II. del)

DRUŠTVENI VESTNIK

Dne 1. aprila 1946 je Društvo Svete Barbare v Hoensbroeku na Nizozemskem začelo izdajati svoje glasilo "Društveni vestnik", ki pa se je s tretjo številko preimenovalo v "Vestnik". Sprva je to bilo le društveno glasilo, potem pa je postalo glasilo vseh tamkajšnjih društev Svete Barbare. List je izhajal mesečno, razmnoževali so ga na ciklostilu in je bil namenjen Slovencem na Nizozemskem in v Belgiji. "Vestnik" je urejal Rudi Selič. Zadnja številka je izšla decembra 1950.

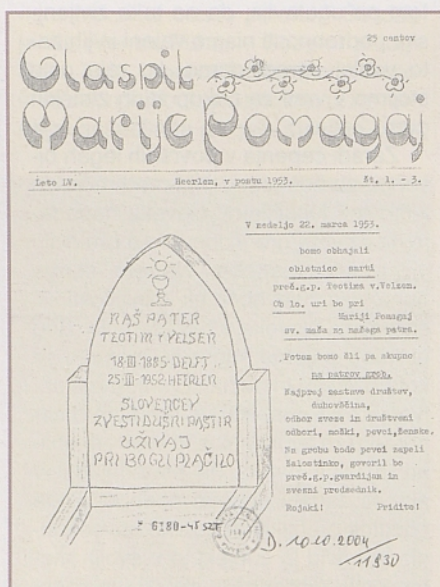
GLASNIK MARIJE POMAGAJ

"Vestnik" je nasledil "Glasnik Marije Pomagaj", ki je začel izhajati 20. decembra 1949 v Heerlenu na Nizozemskem. Izhajal je mesečno, razmnoževali so ga na ciklostilu, urejal ga je nizozemski frančiškan p. Teotim. List je verjetno prenehal izhajati na začetku leta 1955. Knjižnica Dušana Černeta ima 2 številki, in sicer številko 7 iz leta 1950 in številko 1-3 iz leta 1953. V številki 7 je objavljen članek o pripravah na romanje k Mariji Pomagaj v Heerlen, v njem piše: "Sredi tega meseca, v nedeljo, 16. julija (1950), se bomo zopet zbrali Slovenci iz vseh kolonij v Limburgu pri oltarju Marije Pomagaj v Heerlenu k našemu vsakoletnemu romanju. Ljubezen do Marije je globoko ukoreninjena v naših srcih. To je pokazalo opravljanje prvih sobot, še bolj pa so to pokazale letošnje šmarnice. Krona in višek vseh teh naših pobožnosti v Marijino čast pa bo naše romanje 16. julija. Naj ne bo nobenega Slovenca v Limburgu, ki bo ta

dan ostal doma. Kdor le more, naj pride ta dan v Sittarderweg, da izpolni svojo vsakoletno romarsko dolžnost. Nam vsem hite mnogokrat misli v našo domovino. Radi bi jo zopet obiskali, saj ljubezen do nje ni in ne bo zamrla v naših srcih. V duhu obiskujemo naše drage v domovini, v tistih nočeh romamo v mislih po domači grudi, obiskujemo naše domove, se v srcu pogovarjamo z našimi dragimi. Pred našimi očmi se vrste spomini iz mladih dni, srce hrepeni po domači zemlji, posejani z lepimi griči, s senčnimi gozdovi, prijaznimi vinskimi goricami. Skoro na vsakem drugem griču, na vsaki tretji gori sedi kot bela golobica lepa cerkvice. Kdo naj našteje vsa Marijina božja pota od Slovenskih gorik preko Svetih gora, Savinjske doline tja preko Save na dolensko in gorenjsko stran. Koliko lepih spominov se budi ob misli na naša romanja v Marijino baziliko v Rajhenburg, na Zaplaz, na toliko drugih Marijinih božjih poti, posebno pa na romanje k Mariji Pomagaj na Brezje. Pod do teh Marijinih svetišč nam še ni odprta, saj so pa tudi

mnoga od teh požgana, podrt, zaprta, oskrunjena... Vsak od nas ljubi božjo pot svojega kraja, vsak od nas hodi v duhu po božjih potih svoje mladosti. Rojaki gori iz sončnih Slovenskih gorik, kjer biva tako veseli rod, in vi izpod Pohorja, preko Štortja do Celja, ponosni Savinjšani, domoljubni Posavci, rojaki iz črnih rudarskih revirjev in vsi iz okolice bazilike rajhenburške, trojanci in ostali štajerske in kranjske dežele mejaši, mehki Dolenjci in trdi Gorenjci... Vi vse se dvignite 16. julija na božjo pot."

(dalje)

Nizozemski Glasnik Marije Pomagaj.

Spoštovani!

Na šesti strani 8. številke Mladike beremo "Pod črto" strašljiv primer zametovanja lastne identitete. Vendar je treba pogledati resnici v oči: Tujci so nam storili mnogo krivic in so nas prizadeli na vseh področjih. Toda prav nič od tega bi jim ne uspelo brez izdatne pomoči domačih ljudi, v kolikor sploh zlodela niso bila delo rojakov... Preveč dejstev kriči to resnico.

Naj za primer poskusim zapreti preprost logičen krog:

Kako to, da se nam je leta 1991 posrečilo osamosvojiti? Odgovor poiščem takole:

- Ni dvoma, da leto 1991 ni bila edina priložnost za kaj takega. Prav gotovo je bilo v zgodovini dosti priložnosti - pomislimo le na 1848, 1918, 1941-45...

- Kaj je torej bilo leta 1991 drugače, da smo uspeli?

- Edina razlika od vseh prejšnjih znanih priložnosti je ta, da: 1) leta 1991 ni bila na oblasti politična struja, ki je leta 1945 izginila - ali je bila

pomorjena ali je pobegnila in 2) moč Cerkve je bila oslABLJENA.

Kogar motijo ideološki razlogi, naj zmore toliko človeške modrosti, da pogleda dejstvom v oči. Le omenjeni dve komponenti sta bili drugačni leta 1991, pa naj je to komu všeč ali ne. Resnica bode v oči.

Da navedeno sklepanje pripelje do pravega odgovora, je dokaz na dlani: Lokalne volitve 2006 v Ljubljani. Čim so se le deloma prej omenjene politične opcije vrnile k vzvodom upravljanja, že so povzročile tolikšno razsulo, da so ljudje dobesedno panično zgrabili edino slamico, ki naj jih reši. Ker imamo Slovenci star pregovor klin se s klinom izbija, vemo, da tokrat to resnično pomeni rešitev, saj je uspelo pravočasno odpreti oči mnogim, da ne bo(m)o več dovolili ponavljanja poprejšnjih grehov. Ne le uradna medicina, zlasti tudi homeopatija ve, da posledice lahko zdravimo s pravilno odmerjenim/doziranim vzrokom...

Lepo pozdravljam
Andrej Lenarčič
Ljubljana

za smeh in dobro voljo

– Tonetove smučke so že tu.
On torej ne more biti daleč.

Po milijonarjevem pogrebu so odprli njegovo oporoko. Nottar je bral:

"Ženi zapuščam hišo, sinu avto, hčerki pa vso gotovino. Svaku Jožetu, ki je vedno govoril, da je bolje biti zdrav kot bogat, pa zapuščam svojo trenirko."

V hotelskem baru gost položi na točilni pult bankovec za pet tisočakov in brez besed odide v hotelsko sobo.

"Ta je pa res čuden tip!" komentira sam pri sebi natakar. "Pet tisočakov napitnine, konjaka, ki ga je spil, pa ni plačal!"

• • •

"Ni pošteno, da mi toliko računate za striženje las, ko pa jih imam tako malo," pravi plešasti mož pri brivcu. Ta pa odvrne: "To je plačilo za iskanje!"

• • •

"Koliko ste stari, gospa?"
"Enaintrideset."
"Od kdaj?"

Učitelj je učencem dejal, da bo danes vsakemu zastavil dve vprašanji. Če bo kdo od učenecv pravilno odgovoril na prvo vprašanje mu bo drugo črtal.

"Koliko peres ima kokoš?" vpraša učitelj.

"Dvesto osemnosedeset!" v trenutku odgovori Marjan.

Učitelj ves iz sebe: "In kako si prišel do te številke?"

"Gospod učitelj, to je vendar že drugo vprašanje!"

• • •

Družina kuje načrte za počitnice. Oglasi se sin:

"Jaz bi najraje šel v kakšen tak kraj, kjer že dolgo nisem bil." Oče brž odgovori:

"Potem pa pojdi k brivcu!"

MLADIKA V NOVEM LETU 2006

DS

II 117 986 2006

Vsem bralcem in naročnikom sporočamo, da bo Mladika ohranila v novem letu. Vsem, ki bodo naročnino 2007 poravnali do 31. januarja 2007, darujemo po tu navedene (po razpoložljivosti zaloge posameznih knjig).

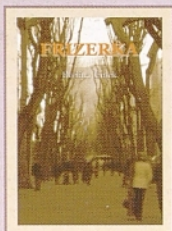
Naročnino poravnate lahko po našem poštnem računu s priloženo položnico Mladike, ulica Donizetti 3 v Trstu od ponedeljka do petka med 9. in 17. uro.

Spominjamo vas, da so naročnine za leto 2007 sledeče: celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti); po letalski pošti 30,00 €. Plačniki v tujini lahko plačate s čekom ali po banki na: **Zadružna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso (t. r. 16916 - SWIFT: CCTSIT2T)**

920061387,9

COBISS

DARILO ŠT. 1:

E. Umek:
Frizerka

DARILO ŠT. 2:

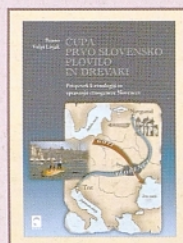
B. M. Pertot:
Mala otroška kronika

DARILO ŠT. 3:

A. Rebula: Previsna leta

DARILO ŠT. 4:

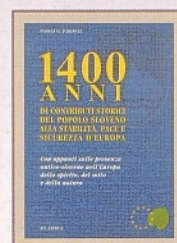
A. Volk Zlobec:
Babičini metulji

DARILO ŠT. 5:

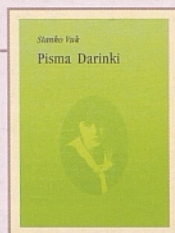
B. Volpi Lišjak:
Čupa, prvo slovensko plovilo in drevaki

DARILO ŠT. 7:

P. Parovel:
1400 anni di contributi storici del popolo sloveno alla stabilità, pace e sicurezza d'Europa

DARILO ŠT. 8:

S. Vuk: Pisma Darinki

DARILO ŠT. 6:

M. Košuta:
Pomol v severno morje

DARILO ŠT. 9:

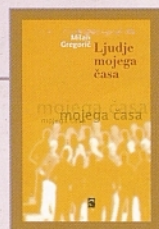
Zbor J. Gallus:
Božično pričakovanje

DARILO ŠT. 10:

A. Volk Zlobec:
Dogodivščine krave Rozine

DARILO ŠT. 11:

A. Zaghet:
Bolezni in motnje zrcalo naše duše

DARILO ŠT. 12:

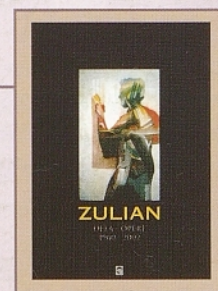
G. Comari - Komar:
Tržaško pristanišče

DARILO ŠT. 13:

B. M. Pertot:
Pesmi iz pipe

DARILO ŠT. 14:

B. Zulian:
Zulian: dela - opere 1960-2002

M založba
MLADIKA